

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

**PROBLEMATIKA REFLEXE SMRTI V ZRCADLE MYTOLOGIE EVROPSKÉ
SPOLEČNOSTI**

Vedoucí práce: Lucie Kolářová, Mgr. Dr. theol.

Autor práce: Martina Tylšarová

Studijní obor: Filozofie a Religionistika

Ročník: 3.

2017

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. března 2017

.....
Martina Tylšarová

Děkuji vedoucímu diplomové práce Lucii Kolářové, Mgr. Dr. theol. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Abstrakt

Tylšarová Martina, *Problematika reflexe smrti v zrcadle mytologie evropské společnosti*, České Budějovice 2017. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. teologických věd. Vedoucí práce Lucie Kolářová, Mgr. Dr. Theol

Klíčová slova: NDE, smrt, nesmrtelnost, život, mýtus, mytologie, záhrobí, bohové, svátky, sebevražda

Práce se zabývá nazíráním smrti pod vlivem pohanské i křesťanské mytologie v Evropě. Zabývá se údajnými zkušenostmi, které lidé získali skrze zážitky blízkosti smrti (NDE), tedy nečekané, i skrze pokusy o kontakt vědomě prováděné. Zabývá se dále pojetím fenoménu smrti skrze představu mytologických bytostí se smrtí spojených, jako jsou bohové, nebo anděl smrti. Dále popisuje aktivity spojené se svátky spojenými se smrtí a záhrobím, jako jsou Velikonoce a Dušičky. Práce pokračuje zkoumáním touhy po smrti a sebevraždou, touhy po nesmrtelnosti a následně vyvíjením snah o hledání nesmrtelnosti, snahou neumřít nikdy, zachováním života ve fyzickém těle, anebo přežitím duše, kdy se se ztrátou těla počítá. Práce se pak zabývá statistikou pozorující porodnost a úmrtnost lidí v České republice.

Abstract

Problematics of reflection of death considering European mythology

Key words: NDE, death, immortality, life, myth, mythology, next world, the gods, holidays, suicide

This work deals with understanding death under influence of pagan and Christian mythology in Europe. It deals with alleged experiences people had during Near Death Experiences (NDE), therefore unintended, but intended ones as well. It also deals with phenomenon of death seen as images of mythological beings related to death, as gods, or angel of death. Also it describes activities allied with annual events connected with death and next world, as are Easter and Halloween. The work continues with exploring wish to die and suicide, and following attempts of seeking immortality, the desire to never die, of attempts to preserve life in physical body, or survival of soul, when losing of body is expected. The work also deals with statistics showing birth rate and death rate in Czech Republic.

Obsah

Obsah.....	5
Úvod	6
1 Smrt	7
1.1 Pojem smrt: definice a vymezení	7
1.1.1 Zážitky blízkosti smrti (NDE).....	8
1.1.2 Fenomén komunikace se záhrobím	11
2 Smrt a mytologie	15
2.1 Vymezení pojmu mýtus.....	15
2.2 Vývoj mýtů o smrti	16
2.3 Mytologické bytosti spojené se smrtí.....	17
2.3.1 Upíři	17
2.3.2 Pohanští bohové smrti	20
2.3.3 Smrtka	21
2.3.4 Anděl smrti	22
3 Smrt v pojetí dnešní společnosti	23
3.1 Svátky a tradice	23
3.1.1 Velikonoce.....	23
3.1.2 Podzimní svátky mrtvých.....	24
3.2 Sebevražda	25
3.2.1 Náboženské myšlení a mystika.....	26
3.2.2 Stáří	27
3.3 Hledání nesmrtelnosti	28
3.3.1 Nesmrtelnost těla.....	28
3.3.2 Nesmrtelnost ducha	30
3.3.3 Statistiky porodnosti a úmrtnosti České Republiky	31
4 Závěr	34
Literatura	36
Příloha 1: Vtipy o smrti.....	38
Příloha 2: Smrt v lidové mluvě.....	38
Příloha 3: Filmy a počítačové hry	39

Úvod

Předložená bakalářská práce se soustředí na problematiku smrti pod úhlem pohledu její záhadnosti. Smrt lze skutečně uchopit jako záhadný jev, a to i přesto, že lidstvo doprovází po celou dobu jeho existence a mohlo by se tudíž předpokládat, že si lidé na tuto skutečnost již zvykli a že jí rozumí. Svou záhadností je smrt děsivá i lákavá; přestože je víceméně všudypřítomná a dobře známá, je zároveň nedostupná a jakoby zastřená. Tato práce si klade za cíl prozkoumat reflexi fenoménu smrti v souvislosti s mytologií a následně se vnímáním v dnešní společnosti.

Lidé nazírají smrt mnoha způsoby a je velmi těžké v některých případech odlišit fakta od fikce. Ve své práci chci tudíž poukázat i na to, jak tato nazíraní na smrt ovlivňují chování lidí. První kapitola se věnuje údajným zkušenostem s blízkostí smrti a se záhrobím. Následuje kapitola o mýtech spojených se smrtí, obzvláště o personifikaci smrti. Třetí kapitola se pak zabývá tím, jak vědomí smrti ovlivňuje jednání současných lidí této společnosti.

1 Smrt

1.1 Pojem smrt: definice a vymezení

Smrt je něco, čemu nikdo z nás neuteče. Na každého čeká, pro někoho děsivá pohroma, která mu sebere vše co má, strhá z něj všechnu slávu, děsivá ve své čistotě, pro jiné vysvobození z pout a vězení vlastního těla. Přístupů a pohledů na smrt je, dovolím si říct, zrovna tolik, kolik je na světě lidí a možná ještě víc, protože postoje lidí se mění i v průběhu jejich života. Každý na to máme svůj názor, a to nějakým způsobem osobní, citově zabarvený, někdy dokonce stěží popsatelný, protože sami nerozumíme plně.

Pokud se na smrt podíváme fyzicky, člověk jako člověk přestává existovat a jeho tělo se rozkládá a je využito přírodou, nebo je s ním nějakým způsobem naloženo lidmi.

Podle klasické lékařské definice je smrt chápána jako: *ireverzibilní zástava dechu a srdeční činnosti*.

Umírání může trvat různě dlouho – od velmi rychle nastupující smrti, např. při se životem neslučitelných devastujících poranění – až po řadu hodin a dní pomalu nastupující smrt.

Umírání se jeví určitými příznaky, v jejichž popředí je ochabování srdeční, dýchací a nervové činnosti, trvajících určitou dobu a označovanými jako agonie (viva reducta). Někdy mohou být projevy života tak malé (nehmatný pulz, auskultačně stěží zachytitelná srdeční akce, minimální dýchání), že bez použití přístrojů je velmi těžké určit, zda umírající ještě žije nebo již nastala smrt.¹

Z lékařského hlediska tedy většinou není mnoho pochybností, ale mnoha lidem to prostě nestačí, neodpovídá to jejich vnitřnímu chápání, nemohou se s tímto ztotožnit a ptají se, co bude dál.

Ti, kteří věří a díky své víře předpokládají existenci nesmrtelné duše, se prostě nemohou smířit se strohou vědeckou odpovědí. Hledají další informace o tom, co z člověka může smrt přežít a co se pak s touto přežívající částí člověka děje.

Z existenciálního hlediska je velmi těžké o smrti podávat jisté informace. Když si ji představíme jako bránu ve zdi, je nám jasné, že za ní, tam kam nevidíme, může být cokoli. Prostě nelze jednoduše získávat informace o tom, co je za touto zdí. Můžeme se jen ptát těch, kteří tam nakoukli a vrátili se. Ale kde vzít jistotu, že jejich prožitky jsou reálné? Že se nejedná o pouhý výplod fantazie či univerzální halucinaci způsobenou doposud neznámým fyziologickým procesem?

Svědkové Jehovovi tvrdí, že tyto zážitky z blízkosti smrti o smrti mohou vyprávět asi tolik jako cestující, který chtěl letět do Ameriky. Nasedl do letadla. Letadlo vzlétlo, ale již po několika minutách se vrátilo a přistálo zpět na původním letišti. Kolik toho může tato osoba vyprávět o Americe? A jak moc bude její svědectví věrohodné?²

Připustíme-li, že tito lidé mají pravdu, sdělují nám relevantní informace o „druhé straně“? Toto nelze nijak ověřit, natožpak prokázat. Přesto je nelze úplně ignorovat.

Různé náboženské systémy se pokoušejí dát odpovědi na otázky týkající se smrti, ale ani ty nemají nikdy plně vyčerpávající vysvětlení. Povědomí lidí se navíc v průběhu času mění. A

¹ Štefan Jiří, Mach Jan. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Místo vydání: Praha, 2005, str. 11.

² Z mého rozhovoru se Svědky Jehovovými.

to jak v průběhu jednoho života, tak v průběhu delších období. Stejně tak se mění i jejich názor na to, co je po smrti a jaký je nejlepší postoj ke smrti a zároveň s ní též k životu.

Ať už je náš pohled na smrt jakýkoliv, je to konec tohoto života, konec našich rolí ve společnosti. Je to ale zároveň nový začátek? Člověk uvolňuje své místo zde jiným, ale kam jde on sám? Bude dál existovat? Na tyto a mnohé další otázky těžko odpovědět.

1.1.1 Zážitky blízkosti smrti (NDE)

NDE, tedy „near death experience“ je název pro zážitky, které se mohou objevit, když se člověk dostane až na práh smrti. Podle definice člověk, který prožívá NDE, nejeví známky života. Nedýchá, srdce netluče, EEG³ je velmi nízké, až žádné,⁴ ale po obnovení životních funkcí vypráví o zážitku, který během této pro život kritické doby prožil. Jde o zážitek pro empirickou vědu neobvyklý, protože člověk prožívá události, vnímá, cítí emoce, naprosto v rozporu s tím, co se děje s tělem, které by podle podmínek, ve kterých se nachází, nemělo být schopné vnímat ani cítit nic. (mrtvé nebo téměř mrtvé)

Mezi zážitky NDE se řadí převážně příjemné zkušenosti, ale též nepříjemné. Příjemné jsou uváděné mnohem častěji, je možné, že jsou častější, ale přesný poměr se určit nedá, protože se předpokládá, že ne každý o svém zážitku je ochoten mluvit a o těch nepříjemných se mluví hůř.⁵

NDE se vyskytuje po celém světě, bez ohledu na rasu, náboženství či jiné vymezení skupiny osob, podávajících tato svědectví. Dá se tedy pokládat za univerzální fenomén jako takový, ale jakmile začneme srovnávat zážitky, tak se v různých částech světa liší. Jediné shodné jevy jsou pravděpodobně temnota a po vstupu do jiného světa setkání s jinými bytostmi.⁶ Dalším zjevně univerzálním jevem je vnímání světla.⁷

Co se týká západního člověka, je definováno 15 základních prvků NDE: Nepopsatelnost, sluchový vjem prohlášení člověka za mrtvého, pocit míru a pokoje, nezvyklé výrazné zvuky, vize temného tunelu, opuštění vlastního těla, setkání s „duchovními bytostmi“, zážitek velmi jasného světla vnímaný jako „přebývání ve světle“, panoramatický přehled celého života, vnímání hranice či meze, k níž se ještě lze přiblížit, návrat do těla, frustrující pokusy vysvětlit ostatním lidem, co se během klinické smrti stalo, jisté rozšíření či prohloubení života po tomto zážitku, zbavení se strachu ze smrti a potvrzení událostí, jichž byl člověk svědkem během mimotělního zážitku.⁸ Tento výčet musíme chápat jako charakteristický pro západního člověka, protože v různých částech světa mají lidé různé prožitky během NDE. Objevují se ale i případy velmi podobných NDE z různých míst světa.

---

³ EEG – elektro-encefalo-graf, záznam elektrické mozkové aktivity, určuje mozkovou aktivitu a používá se při zkoumání, jestli člověk ještě žije.

⁴ Srov. Anthony Peake (eds.), **hledání smyslu v zážitcích blízkosti smrti**, Stanislav Juhaňák – TRITON, 2012, str. 25 – 6.

⁵ Srov. Tamtéž, str. 53–54.

⁶ Srov. Tamtéž, str. 79.

⁷ Srov. Tamtéž, str. 133.

⁸ Srov. Tamtéž, str. 26.

Pro lidi z jiných koutů světa, ve zde zmíněných jde o východ, konkrétně Indii a Srí Lanku, jsou NDE jiné v tom, co vidí, nebo kam jdou, nicméně tento zážitek je pro ně také velmi silným. Na západě se lidé často setkávají s Kristem nebo pannou Marií,⁹ a často nejsou schopni vysvětlit důvod svého návratu.¹⁰ Výzkumy v Indii ukazují případy jiných zážitků. Například výzkum Pasriachové a Stevensona v Indii zjistil zážitky, při nichž se lidé dle svých slov setkali s králem mrtvých Jamarádžou, s jeho posly, nebo s mužem s knihou. Tito lidé se podle svých vyprávění vracejí zpět často z důvodu záměny osobní totožnosti. Byli přivedeni místo někoho jiného.¹¹

Uveďme si ještě v tomto ohledu neobvyklý případ muže ze Srí Lanky. Tento buddhista po sedmdesátce podstoupil operaci, při níž se mu na pár minut zastavilo srdce, ale byl úspěšně resuscitován. Poté vyprávěl, že opustil své tělo, vznášel se ve větru a pak se sám vydal do chrámu na venkově, kde se modlil k posvátnému stromu. Pro něj to byl velmi příjemný zážitek. Po návratu do těla byl zoufale nešťastný, propadl depresím a skončil sebevraždou.¹²

Tento druhý případ je mezi těmito zážitky svými důsledky zřejmě méně běžný, tedy přinejmenším jsem nikde zmínku o podobné události nesetkala. Je ale stále dobrým dokladem toho, jak silný tento zážitek může být a jak silně může člověka ovlivnit.

Jedním z možných vysvětlení je, že se to tak opravdu stalo, že tyto zážitky jsou skutečné. S tím se ale náš současný svět takřka nemůže smířit, a tak se hledají racionální a empirická vysvětlení, lékařská věda se snaží najít původ NDE, například tím, že jeho zdroj je v ovlivnění fyziologie těla.

Uveďme si pár lékařských teorií. Všechny tyto teorie se soustřeďují na vliv na mozek, ale z větší části jde spíše o stavy těla podobné stavu, při kterém k NDE dochází. Jistým problémem je, že u NDE jde o zážitky prožité ve chvíli, kdy by mozek neměl vůbec vnímat a být tak říkajíc vyřazen z provozu.

První a asi nejrozšířenější teorií je, že NDE jsou způsobené nedostatečným zásobováním mozku kyslíkem. Je založená na tom, že když se mozku nedostává kyslíku a ještě neupadá do bezvědomí, mohou nastávat halucinace důsledkem zmatení organismu. (Mozek vytváří halucinace, protože si nemůže vjemy ze smyslů poskládat dohromady) V některých případech se opravdu podobají zážitkům NDE, například tunel, nebo obrazy z vlastní minulosti.¹³

Tato teorie je dle mého názoru jednou z nejlepších, co se týká vysvětlení NDE fyziologickými jevy. V některých případech nemají ani různé látky možnost se dostat do mozku, např. při srdeční zástavě. I hormony se musí dostat na své místo pomocí krevního řečiště. Stav nedostatku kyslíku naopak nastává, když krevní oběh nefunguje, nebo je v něm blok.

Možnost působení ketaminu, dříve používaného k anestézii,¹⁴ je další teorií. U ketaminu je lékařům známo, že někdy může způsobit halucinace. Přirozeně se v těle nevyskytuje, ale

---

⁹ Srov. Tamtéž, str. 78.

¹⁰ Srov. Tamtéž, str. 71.

¹¹ Srov. Tamtéž, str. 70–71 .

¹² Srov. Tamtéž, str. 74.

¹³ Srov. *Příznaky, že vašemu mozku chybí kyslík* [online]. 2013, [cit. 12/11/2015]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.rehabilitace.info/lidske-telo/priznaky-ze-vasemu-mozku-chybi-kyslik>>.

¹⁴ Anestézie = uvedení do hlubokého spánku, během kterého je možné provádět na těle operace.

v případě operovaného člověka v těle opravdu je, pokud se člověk při operaci dostal do blízkosti smrti.¹⁵ Protože ale Ketamin v těle přirozeně nekoluje, je možné touto teorií vysvětlit jen ty NDE, které by byly prožity pod vlivem této látky.

Psychedelické látky naproti tomu v těle přirozeně přítomné jsou, proto se na ně soustředí další teorie původu NDE. Tyto látky jsou produkovány šišinkou mozkovou, žlázou ve tvaru šišky, jsou zodpovědné za hospodaření těla s vodou, ale hlavně, což je pro nás podstatné, za regulaci bdění a průběh spánku. Proto se lékaři domnívají, že mají vliv i na sny. Známa je hlavně látka DMT, využívaná amazonskými domorodci. Projevy užívání DMT jsou různé, v některých případech dost podobné zážitkům NDE, dokonce i v důsledcích, kdy může dojít ke změně osobnosti a ztrátě strachu ze smrti. Vliv DMT též patří k lepším teoriím pro vysvětlení NDE, už pro svoji opakovatelnost a prokazatelný vliv na lidskou psychiku. Navíc jde o tělu přirozenou látku, kterou si mozek sám produkuje.

Tyto teorie popisují různé jevy, u kterých můžeme konstatovat, že si jsou navzájem příbuzné. Nelze odporovat vůči vlivu těchto aktivních látek na organizmus. Osobně se domnívám, že, pokud existuje nehmotná složka člověka, (tedy duše) tak je tímto způsobem ovlivněná též a pak tyto jevy působí jako škála jevů od těch nejslabších halucinací, kdy je jen částečně ovlivněné tělo i duše, přes silné, kdy je tělo dost ovlivněné, oslabené, nebo otupěné a duše často zmatená, nebo už částečně v této zvláštní „druhé realitě své mysli“,¹⁶ až po zážitky NDE, kdy tělo takřka odpadá, z lékařského pohledu mrtvé, a vnímající už je jen duše.¹⁷

Důsledky NDE pro lidi, kteří je prožijí, mohou být snad ještě více ohromující, než záhada toho, že člověk může něco prožít, i když má mozek ve stavu „vypnuto.“ Asi nejuniverzálnější jev provázející NDE je to, že lidé po něm ztrácejí strach ze smrti. I z lékařského hlediska se dá říct, že se ke smrti dostali velmi blízko, můžeme téměř říct, že „už tam byli a vrátili se.“

Ještě zajímavější je v tomto ohledu Bonefartova studie. 76% jeho respondentů (lidí, kteří prožili NDE) má více spirituální, než religionistické sklony.¹⁸ Dále, někteří lidé po prožitku NDE mají následky paranormální. Někteří již nemohou nosit náramkové hodinky, protože se jim vždy rozbijí, vzniká u nich propojení smyslů, schopnost cítit zvuk, vnímat chuť slov a jiné jevy.¹⁹

Jedním z ohromujících důsledků NDE nepochybně je, že ačkoliv má velký vliv na člověka, kterému se děje, NDE může působit i na další lidi, kteří jím nikdy neprošli. Toho bylo využito v pokusu, který se jmenoval projekt Elias. Projekt se jmenuje podle stejnojmenného chlapce, který propadal depresím a dokonce prohlašoval, že se nedožije dalších narozenin. Pro dr. Winklera šlo o obzvlášť obtížný případ, kdy terapie, které znal, nepomáhaly. Protože sám prožil NDE a věnoval se výzkumu, věděl, jak pozitivní vliv může tento zážitek mít. Lidé, co se pokusili o sebevraždu, najednou byli k životu optimističtí. Tak se rozhodl pro experiment

---

¹⁵ Srov. Doc. MUDr. Ladislav Hess, DrSc., *Psychedelické účinky ketaminu* [online]. 2006, [cit. 8/1/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.remedia.cz/Okruhy-temat/Anesteziologie-a-intenzivni-pece/Psychedelicke-ucinky-ketaminu/8-R-ha.magarticle.aspx>>.

¹⁶ Jak jinak to popsat? Vymýšlí si to naše mysl, nebo je to jiný svět? Nebo další aspekt toho našeho?

¹⁷ Co ale vlastně vnímá? Nemohu odpovědět.

¹⁸ Pokud se dá z tohoto výzkumu poukazovat na realitu, pak mi vyvstávají v mysli otázky hodnoty náboženství.

¹⁹ Srov. Anthony Peake (eds.), *hledání smyslu v zážitcích blízkosti smrti*, str. 94–95.

s pár dětmi, kterým přečetl povídku, která vlastně byla vyprávěním typického NDE. Pak chtěl, aby podle něj nakreslily obrázek. Když poté ukázal obrázky rodině s deprimovaným chlapcem, ten o obrázky projevil velký zájem a otevřeně mluvil, nakreslil vlastní obrázek, začal se těšit na své narozeniny. Pouhé představy onoho světa vytvářely pozitivní reakce u jeho pacientů a celý projekt dal podněty k dalším výzkumům.²⁰

Zážitky blízkosti smrti jsou plné obrazů a emocí, lidé se tímto zážitkem mění a stávají se často duchovnějším. Stejně jako podobné zážitky, jako např. regresní terapie nebo jiné způsoby kontaktování záhrobí ale moc informací o této „druhé straně“ nedávají. Subjektivní prožitek je sám o sobě skutečný, ale jako důkaz pro objektivní zkoumání selhává.²¹ Jsou zde sice prvky, které jsou v NDE často podobné, (již zmíněných 15 prvků) ale to samo o sobě moc neříká. Říkají nám jen to, co tito lidé vidí, ne jestli ty věci doopravdy existují. My co zde žijeme, nemůžeme doprovázet člověka během zážitku NDE a vnímat totéž co on.

V tomto ohledu nám vychází, že jde jen o osobní zážitek podobný snu, a sny si někdy též pleteme s denní realitou. A ač má tento sen velký vliv na náš další život, jsou teorie, poměrně dobré, že jsou s ním spojené fyziologické jevy.

Můžeme nakonec konstatovat, že zážitky blízkosti smrti jsou, pokud už nic jiného, osobní zážitky, které člověku změni život, jsou mnohdy významným přelomem a mnozí po nich dosti reorganizují svůj život. Podle někoho k lepšímu, podle jiných k horšímu, záleží na úhlu pohledu. Z mého osobního pohledu, pokud to člověka přiměje upravit si život tak, aby byl šťastnější a více se realizoval podle svých vlastních opravdových tužeb a přání, tak je to dobře. A nezáleží na tom, jestli to byl sen, nebo návštěva záhrobí.

1.1.2 Fenomén komunikace se záhrobím

Co je na světě smrt, nikdy se lidé nepřestávají ptát, co je po ní. Jakmile začnou lidé věřit, že život po smrti existuje, vzniká tendence tento život zkoumat, něco se o něm dozvědět.

Základní přehled hlavních světových náboženství a jejich víry v posmrtný život je následující. (Uvádím ty nejdůležitější):

1. **Křesťanství**

"Bůh neudělal smrt a nelibuje si, když hynou živí", praví Bible (Mdr 1,13). Podle ní tedy nejsme stvořeni ke smrti, ale k životu. A proto také Bůh seslal na zemi řešení v podobě Mesiáše – Ježíše Krista, který lidem otevřel cestu k věčnému životu svojí smrtí na kříži a následným zmrtvýchvstáním.

Křesťanství učí, že člověk má duši, která neumírá společně s tělem. Je tedy nesmrtelná. Např. *"Nebojte se těch, kdo zabíjejí tělo, ale duši zabít nemohou."* (Mt 10, 28).²²

2. **Hinduismus** (směs mnoha kultů zahrnutých pod tímto názvem, oblast Indie, svaté spisy – tzv. Vědy)

²⁰ Tamtéž, 134–136.

²¹ Srov: Ted Harrison, **Druhá strana smrti**, Návrat domů, Příbram, 2000, str. 69.

²² Srov: Franz König, **lexikon náboženství**, Praha, 1994, str. 481–482.

je jiné chápání života, jemuž jsou západní hodnoty cizí. Nepohlíží na život jako na chronologickou řadu událostí, ale vidí život jako stále se opakující koloběh, ve kterém má lidská historie malý význam.

Základní nauky ve vztahu ke smrti jsou:

- nauka o sankře – čili o stěhování duší a

- nauka o karmanu, která ve zjednodušené formě znamená skutečnost, že veškeré skutky minulého života jsou příčinou postavení v životě současném.

Nejvyšším cílem každého hinduisty je tzv. dosažení mókši (nirvány), což je osvobození duše z neustálého koloběhu znovuzrození a splnutí s nejvyšším jouscnem – brahmanem. K tomuto cíli učení předkládá čtyři cesty.

I hinduisté věří v „nezničitelnost duše a znají též učení o pekle. Podle něj se do pekla dostanou ti, kteří žili velmi hříšně, a čekají je různé druhy trestu, které však na rozdíl od učení křesťanství nejsou věčná.²³

3. **Budhismus**

Základní myšlenku budhismu je, že poznání a porozumění vedou k osvícení a spáse. Jeho základní myšlenky jsou dědictvím učení o karmanu a samsáře (stěhování nezničitelné duše). Základní myšlenkou „spásy“ je osvobození od zákonů karmanu a samsáry, a také dosažení nirvány. Budhistické texty říkají, že je nemožné ji popsat nebo vysvětlit. Lze ji pouze prožít.²⁴

4. **Judaismus**

Jeden z článků víry moderního judaismu je, že člověk má nesmrtelnou duši, která přežívá smrt jejího těla.

Ale základní teze vycházející z písma vidí smrt jako událost oddělení od Boha. Pro Židy je správná smrt stářím.²⁵

5. **Islám**

Islám vyučuje, že člověk má duši, která je po smrti souzena podle toho, jak člověk žil. Podle Koránu může duše mít dvojí úděl. Buď nebeskou rajskou zahradu, nebo trest pekla plného utrpení.²⁶

6. **Materialismus**

Materialismus, neboli „víra“ v prokázané, není oficiálním náboženstvím, přestože obsahuje mnoho podobných prvků. Propagovala ho dlouhá řada jmen (Marx, Darwin, Freud...). Tito nabourávali svými výzkumy dlouholeté „pravdy víry“. A současná věda v jejich práci pokračuje.

Z tohoto přehledu jednoznačně vyplývá, že snaha o vysvětlení toho, co se stane po smrti je vlastní všem uvedeným světovým náboženstvím, i když se v detailech liší. Osobně si myslím, že věřit v život po smrti není nerozumné.

---

²³ Srov: Franz König, **lexikon náboženství**, Praha, 1994, str. 446–447.

²⁴ Srov: Tamtéž, str. 448–449.

²⁵ Srov. Tamtéž, str. 480–481.

²⁶ Srov. Tamtéž, 1994, str. 483.

Další samostatnou kapitolou jsou snahy, způsoby a metody vedoucí až k možnostem komunikace se záhrobím.

Co je na světě smrt, nikdy se lidé nepřestávají ptát, co je po ní. Jakmile začnou lidé věřit, že život po smrti existuje, vzniká tendence tento život zkoumat, něco se o něm dozvědět. Vznikají snahy, způsoby a metody komunikace se záhrobím.

Je ale velmi těžké posuzovat úspěšnost takových snah, ať už v dnešní době, nebo z hlediska historie. Můžeme předpokládat, že od doby, co má člověk rozum a uvědomuje si smrt lidí, uvažoval i o smrti a o tom, co je po ní. Historické záznamy nám dokládají, že pravděpodobně vždy byla minimálně nějaká skupina, která měla snahu mít kontakt s mrtvými, a i ostatní se k nim nějak stavěli, pokud věřili, že něco z člověka zůstává i po smrti.

Příkladem můžeme vzít příběh ženy z Endoru a krále Saula ze Starého zákona,²⁷ věštírnu mrtvých Necromanteion v Řecku, kde se svého času prováděly rituály setkávání s mrtvými, z Novověku seance, křížové korespondence a jiné pokusy dokázat svět po smrti, někdy i s pomocí vědy.²⁸ A dnešní doba je taktéž stále dobou komunikace s mrtvými, ač jde spíše o praktiky okultní, tedy prováděné tajně a jen v kruhu pár lidí, dají se na internetu koupit spiritistické tabulky a návody a literatury na tuto tematiku je pro ty, kteří ji hledají, dostatek.²⁹

S kým se dá komunikovat?

Předpokládejme, že duchovní svět existuje a dá se s ním komunikovat. Pak ale nutně přichází otázka: s kým se tam dá mluvit? A má se vůbec mluvit s bytostmi duchovního světa? Pro křesťany a židy je spiritismus praktikou zakázanou.³⁰ Pro jiné náboženské směry je tato komunikace povolena a pro některé dokonce nezbytná.³¹ Úvahy o tom, jaká je škála obyvatel duchovního světa sice nemohou dát finální odpověď, ale pokud bychom předpokládali, že minimálně bohové a bytosti uctívané náboženskými směry existují, vydalo by to na hodně tlustou encyklopedii. Mytologická místa a světy zde vynechám, ale zmiňme si například Eden, různé podoby pekla, podsvětí, Avalon a mnohá jiná místa. Tato místa můžeme považovat za domovy duchovních bytostí a někteří lidé věří, že duchové žijí i v existujících místech, lesích, řekách, dokonce i v jejich vlastních domech.

Takže se vraťme k otázce, s kým se dá mluvit v tomto údajném duchovním světě? I klasická náboženství komunikují se svým Bohem a s anděly. Ale v tomto případě se jedná o komunikaci symbolickou, prostřednictvím modlitby. Zprostředkovanou obrazy, sochami či jinými pomůckami, nikoli o komunikaci fyzickou.

I dnešní různé alternativní směry se snaží navázat komunikaci se světem „na druhé straně“ a přestože leckdy výsledky mohou vypadat jako skutečnost, jedná spíše o zbožné přání, než o prokazatelnou skutečnost. Lidé navazují komunikaci jak s anděly, tak i s démony, různými bohy novými i starými,³² přírodními bytostmi či elementy,³³ a to zdaleka seznam nevyčerpává. A samozřejmě také s těmi, kteří už nejsou mezi živými.

²⁷ 1.Samuelova 28, 3-25; 31, 4-6.

²⁸ Srov. John Gray, **Komise pro nesmrtnost**, Dokořán a Agro, Praha, 2013.

²⁹ Ač kvalita je hodně různá, stejně jako komunikační metody samotné.

³⁰ 5. Mojžíšova 18, 9-12.

³¹ Např. New Age a UFO kultury.

³² Na internetu se z nových bohů například lze seznámit s bohem Choronzon, z těch starých jde o tradiční božstva starých pohanských kultů, keltských, germánských, řeckých i jiných.

K tomuto účelu jim slouží mnohé metody. Některé z nich jsou skupinové, jiné se vykonávají v soukromí a jsou věcí osobní a okultní. Vynalézavost lidského ducha je nekonečná, proto ani následující seznam nemůže být vyčerpávající. Postupy si lidé upravují dle osobních potřeb, anebo možností. Společným rysem těchto metod však je skutečnost, že se pokouší o navázání kontaktu s duchovnem za účelem naplnění určitého záměru. Tím může být získání informací, usmíření si nebo uctění duchů, seznámení se s duchy a s jejich světem, nebo jsou někdy vykonávány pro fascinaci z rituálu samotného.³⁴

Nejčastěji se jedná o:

Seance a Ouija tabulka – dělají se ve skupině, všichni účastníci se usadí okolo stolu a společně vyvolávají ducha a ptají se ho, buď všichni, nebo vybrané médium.³⁵ Práce s tabulkou Ouija je obdobná, akorát místo spiritistického média se využívá právě oné tabulky.³⁶

Automatické psaní – podle popisu má dojít k tomu, že duše média opustí ruku a té se zmocní duch a může s ní psát vzkazy.³⁷

Šamanský trans – pomocí rytmického bubnování má dojít k tomu, že se šaman nahlíží do duchovního světa a může komunikovat s jeho obyvateli.³⁸

Drogy – taktéž šamanská technika, používá různé látky z rostlin, způsobující změněné vnímání a dle víry šamanů umožňuje vstup do duchovního světa.³⁹

Sny – mimo jiné jsou sny někdy pokládány buď za vzkazy duchovního světa, nebo jako samotný pobyt v duchovním světě.⁴⁰

Věrohodnost

Prokázat pravdivost informací získaných z údajného duchovního světa je velmi obtížné, stejně jako hodnotit funkčnost metod, které se k této komunikaci používají. Obojí je jak otázkou ctí média, tak otázkou víry. Objevují se šarlatáni vědomí, kteří klamou naprosto vědomě, stejně jako ti, kteří klamou kromě těch, kterým se pokoušení komunikaci zprostředkovat, i sebe. Pokud připouštíme existenci duchovního světa, pak je potřeba vzít

---

³³ Elfové, víly, dévové, sylfy, valkýry, gryfové, ...

³⁴ A v některých případech je tato komunikace „pro zábavu“ odsuzovaná jako nebezpečná. Tuším, že křesťany.

³⁵ Médium znamená prostředník mezi světem lidí a duchů, osoba, která má mít údajně schopnost se světem duchů komunikovat.

³⁶ Srov. Jiří Heřt, *Slovník esoteriky a pavěd - Ouija* [online]. 2008, [cit. 5/1/2017]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.sysifos.cz/index.php?id=slovník&act=zobrazit&idd=&pismo=&vyraz=1207301076&heslo=Ouija>>.

³⁷ Srov. Jiří Heřt, *Slovník esoteriky a pavěd - Automatické psaní* [online]. 2007, [cit. 5/1/2017]. Dostupné na World Wide Web:

<<http://www.sysifos.cz/index.php?id=slovník&act=zobrazit&idd=&pismo=&vyraz=1189075817&heslo=Automatick%E9%20psan%ED>>.

³⁸ Popisuje Michale Harner v knize *Cesta šamana*.

³⁹ Srov. Jan Jakub Šalomoun, *Drogy na duchovní cestě - Ano, či ne?* [online]. 2007, [cit. 7/1/2017]. Dostupné na World Wide Web: <<http://zivotni-energie.cz/drogy-na-duchovni-ceste-ano-ci-ne.html>>.

⁴⁰ Srov. *Setkání ve snu* [online]. 2015, [cit. 7/1/2017] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.spirit.cz/index.php/component/content/article?id=1041:setkani-ve-snu>>.

v úvahu upřímnost i neupřímnost duchů samotných, protože v takovém případě mohou být stejně čestní i podvodníci, jako lidé v tomto našem světě.

Mnohé případy se podařilo jednoznačně vyvrátit. Jsou však i takové, které i přes velké úsilí badatelů odolávají.

2 Smrt a mytologie

2.1 Vymezení pojmu mýtus

Mýtus jako takový je druh příběhu, který lidstvo pravděpodobně provází už od nepaměti. Přesná definice slova mýtus je obtížná, protože zahrnuje široké spektrum příběhů, například příběhy vysvětlující stvoření světa, nebo příběhy vysvětlující jevy a události, které se ve světě dějí.⁴¹ Eliade navrhuje pro slovo mýtus tuto definici: *Mýtus vypráví posvátné dějiny; popisuje událost, která nastala v prvotním čase, v bájném čase „počátků.“* Pak pokračuje: *Jinými slovy, mýtus vypráví, jak díky mocným činům nadpřirozených bytostí začala existovat nějaká skutečnost.*⁴² Mýtus tedy nejen, že vypráví o něčem, co se údajně stalo, ale tak vytváří návaznost mýtického děje v mytologické minulosti s přítomností a i s budoucností.

Jako příklad Eliadeho práce s mýty o smrti mohu uvést například kapitolu **Smysly, extáze a ráj** z téže knihy.

Sdílení stavu „duchů“ je na úrovni archaických náboženství typické kouzlo mystiků a čarodějů. Šamani jsou jako „duchové“ „nespalitelní“, „létají“ vzduchem, stávají se neviditelnými. Musíme upozornit na jednu důležitou věc: touto nejvyšší zkušeností dospívá šaman k extázi, „transu“. Právě během extáze vykonává v duchu dlouhé a nebezpečné mystické cesty do nejvyššího nebe, aby se setkal s bohem, odlétá na Lunu či sestupuje do podsvětí atd. Jinými slovy, nejvyšší šamanova zkušenost, extáze, překračuje smyslové vnímání; nastává jen v jeho „duši“, ale netýká se celé jeho bytosti s tělem a duší; extáze vede k oddělení „duše“, tj. předchází zkušenosti smrti.

To je naprosto přirozené: šaman, protože během svého zasvěcení poznal smrt a vzkříšení, může bez následků na sebe vzít stav odhmotnělé bytosti; může existovat jako „duše“, aniž by pro něj bylo oddělení od těla osudné. Každý trans je novou „smrtí“, během níž duše opouští tělo a putuje kosmickými oblastmi. Ačkoli je šamanská extáze všeobecně považována za největší důkaz „svatosti“, přesto v očích „primitivních“ kmenů představuje pád ve srovnání s prvotním stavem šamanů. Tradice hovoří o době, kdy šamani své cesty do nebe vykonávali in concreto; uchovávají vzpomínky na dobu, v níž skutečně létali nad mraky. Proto extáze, mystický prožitek uskutečnitelný jedině v duchu, je považována za nižší než dřívější stav, kdy šaman všechny zázraky vykonával svým tělem: magický let, výstup do nebe, sestup do podsvětí. „Ovládání ohně“ je jediný konkrétní důkaz skutečného „zázraku“ dosahovaného tělesně; proto je tomuto kouzlu ve všech šamanských oblastech přisuzován obrovský význam. Je to důkaz, že šaman sdílí stav „duchů“ a žije jako tělesná bytost: důkaz, že „vnímavost“

⁴¹ Srov. David Jan Novotný, *Úvahy o mýtu*, Praha, 2014, ISBN 987-80-246-2557-7, str. 4–5.

⁴² Mircea Eliade, *Mýtus a skutečnost*, Praha, 2011, str. 11.

*může být proměněna, aniž je odstraněna, že šaman překonal lidský úděl a nezemřel; že ji „obnovil“ v její prvotní dokonalosti.*⁴³

Je těžké posoudit, jak silný vliv má v naší společnosti mýtus. Na jedné straně je zdejší společnost silně sekulární, na straně druhé jsou mýtické příběhy Bible stále velice dobře známé a stále předávané dalším generacím, a Bible se stále prodává, Česká Biblická Společnost uvádí do prodeje nové edice Bible v posledních letech i vícekrát za rok.⁴⁴

2.2 Vývoj mýtů o smrti

Mytologie se nějakým způsobem zabývá smrtí snad všude na světě. Smrt je přechod ze života, který známe, do stavu, který nelze snadno pochopit, nebo popsat. Původ mýtů je vždy trochu záhadou, můžeme zkoumat vývoj mýtů, odkud přišly, ale jak vznikly, na to už tak snadná odpověď není. Podle mě v tom bude směsice mnoha aspektů: lidské představivosti, kultury, ve které mýtus vzniká, mnohá inspirace z příběhů lidí, představivost, inspirace od jiných kultur, a samozřejmě také různých mystických zážitků.⁴⁵

Když si mýty o smrti rozdělíme podle postav, které smrt symbolizují, můžeme si představit, možná, vývoj, s jakým smrt nabývala osobnostních rysů.

Jako první tu máme smrt naprosto nepopsatelnou, nepochopitelnou, neznámou. Tato podoba smrti je bez jakékoliv personifikace.

Druhou je země, která pohlcuje mrtvé tělo do sebe. Tady se vytváří podoba podsvětí, kam duše odchází, různé průrvy, jeskyně, dokonce ohnivé jámy jsou viděné, jako vchody do podsvětí.

Třetí podobou je dravá šelma, která má také chřtán, ve kterém mizí mrtví. U nás třeba vlk a možná též had, jinde ve světě třeba lvi nebo kojoti, domnívám se, že též hyeny. Později též draví ptáci, dokonce i koně.

Další podobou je podoba personifikovaná, již zde mluvíme o božstvech s ještě napůl zvířecí podobou a samozřejmě na konci je podoba lidská.⁴⁶

Přestože jde o poměrně krásnou posloupnost, tento vývoj rozhodně neproběhl všude na světě stejně, v dnešní době můžeme stále ve světě najít všechny tyto druhy mýtů o smrti, velmi reálných v životech lidí. Hernzdog⁴⁷ si všímá, že složitější podoby smrti, tedy ty rozvinutější, mají stále v sobě i aspekty předchozí, řekněme starší, které nikdy nezanikají a stále působí. Můžeme jmenovat třeba strach, nepoznatelnost, neovladatelnost.⁴⁸

Díky tomuto dlouhému předávání mýtů zde máme mytologické bytosti, které mají za sebou, obrazně řečeno, dlouhou historii, kdy se jejich podoby vyvíjely a tento vývoj, jak

⁴³ Mircea_Eliade - Mýty, sny a mystéria, 1957, OIKOYMENH, 1998 ISBN 80-86005-63-1, strana 82-83.

⁴⁴ Přehledně si lze seznam nových vydání Bible prohlédnout například v databázi knih. Srov.: (web) <http://www.databazeknih.cz/dalsi-vydani/bible-25175>.

⁴⁵ Úměrnost vlivů je proměnlivá podle toho, na co dají lidé důraz.

⁴⁶ Mnohem podrobněji i s příklady je toto rozdělení v knize: Edgar Herzog, **Psýché a Smrt**, Emitos, Brno 2012.

⁴⁷ V téže knize.

⁴⁸ i když je třeba přiznat, že když už je v rukou personifikovaných božstev, tak už svým způsobem ovládaná je.

můžeme usoudit z rozmanitých interpretací, minimálně z těch roztroušených po internetu v různých zájmových kruzích, stále pokračuje. Tyto bytosti nám ztělesňují smrt, pro některé pouze jako symboly, jiní v nich vidí živé bytosti, se kterými je možné rozmlouvat a někteří se o to i snaží, rituály, meditacemi, modlitbami, nebo jinými způsoby.

2.3 Mytologické bytosti spojené se smrtí

2.3.1 Upíři

Pro ty, kteří se zajímají o mytologii, jsou upíři unikátním druhem mytologického stvoření. Údajně existují dva poměrně odlišné druhy. Prvním je právě onen mytologický, který je mrtvým, či nemrtvým stvořením, druhý je zvaný energetický upír.⁴⁹ Energetičtí upíři jsou popsáni jako živí lidé, ale lidé v jejich přítomnosti, zvláště pokud jsou sami, se prý mohou stát rychle unavenými a až slabými, záleží na síle upíra. Jak je tento fenomén energetického vampyrismu starý nelze uspokojivě říct. Esoterici se jím dnes zabývají mnohem víc, než tím mrtvým.⁵⁰

Jednou z možných teorií je, že jde o velmi starý jev, který dával vzniknout legendám o krev sajících bytostech v průběhu historie, protože i když slovo upír sahá maximálně do Středověku, legendy o bytostech sajících krev jsou starší. Okolo energetického upíra se údajně zdá, jako by se ztrácel život a jedním z prastarých pohledů, jak chápat život je právě krev. O tom si můžeme přečíst například ve Starém zákoně v bibli.⁵¹ Těžko si představit, když už starým zákonem listujeme, že by si lidé nevšimli, že když bytost vykrváčí, tak zemře a nedá se již oživit.

O bytostech žíznících po krvi mluvili například staří Řekové. O Empúze se vyprávělo, že kradla matkám děti a požírala je, mužům v hezké podobě pila krev. Striga je zase název pro čarodějnic. Tyto čarodějky byly dle legend schopné na sebe brát podoby zvířat a samozřejmě také pily krev. Další mytické, řecké, krev pijící bytosti byly lamiá.⁵² Pozoruhodné je, že při rituálech komunikace s mrtvými byla krev používána též, mrtví se k ní údajně hladově vrhli v davu a pili ji. Z pití krve pak vznikalo jejich poznání.⁵³

Protože se mnoho z řecké moudrosti dochovalo a značně ovlivnilo naši společnost, dá se předpokládat, že i mytologie byla předávána a ovlivňovala pozdější doby. U krev sajících bytostí je pozoruhodné, jak dlouho již existují legendy a mýty o nich. Řečtí legendární duchové přijímající krev od lidí mohou být jedním z pravzorů pozdějších upírů.

Pro prosté lidi středověku byly důležité, mimo slov kněží i pověry a lidové legendy, které ve stínu církve nikdy nezahynuly, ač procházely změnami. Ve středověku bylo slovo striga

---

⁴⁹ Také někdy zvaný astrální.

⁵⁰ O energetických upírech píše například spisovatelka Michelle Belanger, která sepsala jednak *The Vampire Codex*, *The Vampire Ritual Book*, obě přístupné online a obsahující návod pro energetické upíry, jak se vyrovnat s tím, kdo jsou a jak své schopnosti využívat.

⁵¹ Židé nesmějí krev jíst, protože je podobou duše a života. Srovnej Lv 17, 11 až 17, 14.

⁵² Srov. Luboš Antonín, *Bestiář*, nakl. Půdorys, Praha, 2003, str. 180.

⁵³ Srov. Tamtéž, str. 181.

stále známé a nazývaly se jimi čarodějnice, které byly obviňovány z pití krve. Takový středověký obraz upíra, to byl v myslích lidí mrtvý člověk, který po nocích opouštěl svůj hrob a děsil lidi, jeho žijící příbuzní umírali, což je obzvláště zdůrazňováno, ale i jiní. Při odhalení hrobu bylo tělo, podle různých zpráv, nezetlelé, ale rozhodně nevypadalo, jako v případech, které jsme si zmínili dříve. Tělo je dle popisu vláčné, někdy dokonce napuchlé, rty jasné, někdy na nich má krev, někdy v ní i plave. Upír má mít také tendenci žvýkat rubáš, ve kterém je pohřbený.⁵⁴

Církev měla s upíry problém. A to problém se zacházením s těly mrtvých. V té době bylo spalování těl pro církevní kruhy nepřijatelné.⁵⁵ Ať už se souhlasem tehdejších úřadů,⁵⁶ nebo bez něj, lidé vykopávali mrtvé při podezření z vampyrizmu a pokud mrtvý jevil znaky upíra, tak se s ním vypořádali: usekávali hlavy, cpali jim do úst česnek, vráželi kůly do srdce, obvykle to skončilo spálením těla, které, nikoliv jediné, církvi tak vadilo. Máme o tom různé zprávy, jejichž důvěryhodnost je bohužel občas těžké posoudit a někdy je zjevné, že nešlo o nic až tak neobvyklého.

Jedním takovým příkladem, který přišel z vyprávění, může být tenhle: Pastýř Myslata žil v Čechách a zemřel roku 1336. Poté po nocích zabíjel a děsil lidi křikem. Když ho vykopali z hrobu, tak i kopal nohama jako živý. Nakonec ho spálili.⁵⁷ Dalším příkladem ze záznamů si vezměme údajné upíry řádící v Srbské obci Medvědí v roce 1732, kdy byl případ vyšetřován komisí,⁵⁸ nebo další případ, který se příliš upírský dnešnímu člověku nezdá, kdy upír děsil rodinu domu, kde zemřel muž a chodil za vdovou, se kterou sdílel lóže, dokud se nenašel odvážlivec, který ho chytil a upír i vdova nakonec skončili oběšením, protože se po výsledku přiznali.⁵⁹ Různých příběhů upírů je ve skutečnosti mnoho a vyskytují se v Evropě i jinde.⁶⁰ Někdy dokonce splývají s vlkodlaky, ti ale dle legend jen lidé prokletí, od legend upírských se ty vlkodlačí někdy i značně liší.⁶¹

Jakou těmto příběhům lze přiřknout pravdivost, je těžké říct. Upír, který děsil rodinu a vyhledával vdovu, nemusí být jinak mystickým stvořením, ale milencem, který využíval toho, že uměl postrašit, některé historiky o upírech mohou být s jistou pravděpodobností vzniklé z lokálních epidemií i z morových ran, jinde může být na pozadí skupina lupičů... nevíme. Vše jsou jen domněnky. Na jedné straně tu máme naše empirické poznání říkající, že takové věci zní dost neskutečně, na druhé straně nemůžeme poznání těchto lidí zpochybňovat úplně. Dobře jsou ale zdokumentovaní tzv. Čelakovičtí upíři, pohřebiště, kde byli pochovávaný pouze osoby, u kterých lidé věřili, že jde o upíry.⁶² U těchto neznáme jejich životní příběhy, ale víme, že byli zabiti a pohřbeni tak, aby lidem neškodili, jak alespoň lidé tehdy věřili.

---

⁵⁴ Srov. tamtéž, str. 175, také Giuseppe Maiello, *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, nakl. Lidové noviny, Praha, 2005, str. 21.

⁵⁵ Což se změnilo až v relativně nedávné době, po Druhém vatikánském koncilu.

⁵⁶ Rozuměj zemské pány a církev.

⁵⁷ Srov. Luboš Antonín, *Bestiář*, str. 182–183.

⁵⁸ Srov. tamtéž, str. 183–184.

⁵⁹ Srov. Giuseppe Maiello, *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, str. 115–116.

⁶⁰ Srov. Další příklady se dají najít ve Vampyrismu v kulturních dějinách Evropy.

⁶¹ Srov. Giuseppe Maiello, *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, str. 67–69.

⁶² Jaroslav Špaček, *Čelakovičtí upíři* [online]. [cit. 12/2/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.muzeum-celakovice.com/cs/odborna-cinnost/odborne-prispevky/celakovicti-upiri.html>>.

Stejně jako tomu je s jinými takovými stvořeními, s postupem času začala víra v tyto bytosti upadat. Např. v Anglii už ve 12. století, byť se příběhy o nich mezi lidmi vyprávěly, tak ti, kdo je brali vážně, už byli odsouváni na okraj společnosti.⁶³ Přesto i tehdy byli lidé, které upíři fascinovali.

Uveďme si poměrně výstižný popis, který v jazyce mytologie⁶⁴ říká, co to vlastně upír je: *Démon nemá tělo, ač si pro své záměry může tělo vytvořit, není to jeho pravé tělo. Tedy upír není démon, ač jeho vášně a sklony jsou démonické a pekelné. Také nemůže být fantomem nebo duchem, protože ti nemají tělo, jako to např. říká Ježíš, když se po vzkříšení zjevuje svým učedníkům. Živé mrtvé tělo. Tato slova jsou bez významu, protikladná, nepochopitelná, ale takoví upíři jsou.*⁶⁵

Když už se zmiňujeme o upírech, nelze vynechat toho nejslavnějšího, kterým je hrabě Drákula. Nutno říct, že Vlad III. Tepes, zvaný též syn draka,⁶⁶ byl Rumunským národním hrdinou, nikdy ale nebyl upírem, ač jeho jméno tento slavný upír, inspirovaný tímto velmožem, nosí. Proslavil se bojem s Turky, a jeho činy vůči Turkům nepostrádaly brutalitu.⁶⁷ Přízvisko Tepes (rumunský výraz pro „napichovač“) si zasloužil sám napichováním nepřátel na kůly. Román Brama Stokera, který si vzal tohoto knížete jako předlohu pro svého upíra, byl jedním z románů, které vytvořily moderní pojetí upíra. Kníže se tak proslavil po celém světě, ale ne jako člověk, ale jako upír.

O tomto legendárním upírovi se natočilo přes 180 filmů,⁶⁸ nejnovější asi „Drákula – neznámá Legenda,“ který vešel do kin roku 2014.⁶⁹ Okolo Drákuly se také točí série her Castlevania, zahrnující více než 30 her, nejstarší z roku 1986, nejnovější pravděpodobně patří do série „Lords of Shadows,“ vydaná roku 2015.⁷⁰

V Rumunsku byl Drákula hrdinou a tak tam nebyla myšlenka upířího hraběte příliš vítána. To se změnilo kolem roku 1990, kdy krize přiměla zemi změnit přístup, a upíří hrabě byl nadějí na zisky.⁷¹ I dnes do Rumunska přijíždějí lidé se zájmem o upíry.

Tato mytologická bytost je děsivá, ale pro některé je i překvapivě přitažlivá. Někteří lidé i v dnešní době věří, že upíry jsou a vědomě pijí krev,⁷² nebo údajně odčerpávají jiným lidem energii, někteří jen jako upíři žijí, ve tmě, přespávají v dřevěné rakvi, a samozřejmě jsou i tací, kteří se jim jen obdivují.

---

⁶³ Tamtéž, str. 67.

⁶⁴ Domnívám se, že křesťanské.

⁶⁵ Montague Summers, *THE VAMPIRE - HIS KITH AND KIN* [online]. 1928, [cit. 15/11/2015]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.sacred-texts.com/goth/vkk/>>.

⁶⁶ Protože jeho otec byl člen dračího řádu.

⁶⁷ Srov. Luboš Antonín, *Bestiář*, str. 178–179.

⁶⁸ Srov. tamtéž, str. 178.

⁶⁹ Originální název *Dracula Untold*, zdroj: česko-slovenská filmová databáze (csfd.cz).

⁷⁰ Podrobněji popsáno na wikipedii: <http://en.wikipedia.org/wiki/Castlevania> (stav webu k datu 17/2/2016)

⁷¹ Srov. Luboš Antonín, *Bestiář*, str. 179.

⁷² Ať už to bereme jako sugesci, nebo psychickou poruchu... nebo sebeuvědomění (?).

2.3.2 Pohanští bohové smrti

Jde o velmi staré podoby smrti a vládce nad smrtí, které mají svůj vznik zahalený tajemstvím. Vyprávějí o tom, jak se lidé kdysi dívali na smrt, lidé, kteří obývali stejná místa, na kterých dnes žijeme my, nebo o pověsti z oblastí, odkud se mohly donést až k nám a vzájemně se ovlivňovaly.

Hádes (řecký) je vládce podsvětí, jehož jméno nese i jeho říše. Hádes je synem titána Krona a jeho ženy Rheie. Mrtvé k podsvětí doprovází Hermés, Cháron je pak převezve ve svém člunu přes řeku Styg do podsvětí. Ale jen, když mu zaplatí mincí.⁷³ Poté byli souzeni třemi soudci, většina pak bloudí, po napití vody zapomnění, jako stíny bez emocí a bez vědomí, jen pár vyvolených může do podzemního ráje Elysejských polí. K podsvětí také patřil Tartaros, v nejtemnějších částech podsvětí, který bychom nazvali druhem pekla. Vstup do podsvětí hlídá tříhlavý pes Kerberos, kterému nikdo neuteče. Za manželku má Persephoné, která vždy tráví část roku v podsvětí a část se svou matkou.⁷⁴

Hel (keltové a germáni) je vládkyně podsvětí, taktéž stejného jména, jako ona. Je to dcera Lokiho a obryně Angrbody, sestra vlka Fenriho a hada Midgatrdsormra, vládkyně všech mrtvých kromě těch, co zahnou v bitvě, tedy těch, co zahynou stářím, nebo nemocí. Hell má ležet pod třetím kořenem Yggdrasilu a dostat se tam má pouze překonáním ledové řeky Gjöll. Východ má střežit pes Garm.⁷⁵

Ti, kteří zahynou v bitvě, odcházejí s valkýrami do Valhaly, kde je též valkýry obsluhují. Těm vládne Ódin, který je vládcem i bohům a ze svého trůnu vidí celý svět. Doprovázejí ho dva vlci a dva havrani.⁷⁶ Do Valhaly smí jen ti, co zahynout v boji a pak osu vybraní valkýrami. Pak se ve Valhale věnují bojování a hodování. Valhalu opustí až při posledním boji Ragnaroku. Jejich úloha i osud v tomto posledním boji jsou ale neznámé.⁷⁷

Veles, (staroslovanský) nebo též Volos je bohem stád, magie a je pastýřem mrtvých. Šlo o mocné božstvo, které se významem vyrovnalo jiným známým bohům starých Slovanů, v některých lokalitách i významnější. Ví se určitě, že se při něm skládaly přísahy, nepřiklad při uzavírání smluv. Platilo pak, že Volos na dodržování smlouvy dohlížel a ty, co ji neplnili, na ty seslal hroznou nemoc, po které každý „zežloutne a přijde nazmar...“⁷⁸ Je bohem stád, protože slované si něco na způsob ráje představovali jako nekonečné pastviny. Možná dnešnímu člověku se může zdát kontroverzní, že Veles také mohl působit jako ochránce či patron lidí. Velos patří mezi bohy, kteří zřejmě byli uctíváni většinou slovanů.⁷⁹

---

⁷³ Kdysi se lidé pohřbívali s mincí, dnes si někteří sami odkládají ve věštině mrtvých eura, aby je tam našli, kdyby je potřebovali.

⁷⁴ Srov. Guus Houtzager, *Encyklopedie řecké mytologie*, Rebo productions, 2003, str. 102–105.

⁷⁵ Srov. Jitka Vlčková, *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*, Libri, 1999, str. 101–102.

⁷⁶ Srov. Michael Jordan, *Encyklopedie bohů*, Volvox globator, 1997, str. 180, 334 – 5.

⁷⁷ Srov. Jitka Vlčková, *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*, Libri, 1999, str. 238–239.

⁷⁸ Srov. Martin Pitro a Petr Vokáč, *Bohové dávných slovanů*, ISV nakladatelství, Praha, 2002, str. 48.

⁷⁹ Srov. tamtéž, str. 45 – 52.

Morana (Staroslovanská) byla podle legend velmi krásná, je dodnes známá na území Čech, z tradice vynášení Morany, vynášení smrti, které v historii mělo zabránit umírání ve vesnici. Tato zosobněná smrt bývala při vynášení oblečená do krojů, má nakreslenou tvář se základními rysy a s výraznými zuby.⁸⁰ Tradice se objevuje dodnes, ale v dnešních dnech už má jen velmi malý význam.

Slovanské podoby smrti se liší, chybí zde podsvětní říše. Je na tom dobře vidět, že si své mýty Slované do Evropy přinesli spíše ze své původní domoviny. Naopak u ostatních národů Evropy bylo podsvětí běžně místem, kam odcházeli mrtví. Slované se stěhovali a šířili do Evropy až se začátkem našeho letopočtu.⁸¹ Kdežto podsvětní říše Hádes byla v legendách Řecka pravděpodobně o poznání dříve. Proto se domnívám, že je podsvětní říše mrtvých v Evropě původnější. Dovolím si také poznámku, že zatímco Morana dnes poměrně upadla v zapomnění, vládcové říši mrtvých takto zapomenutí nejsou a lidé o nich vědí více. Minimálně to platí o říši Hádes.

2.3.3 Smrtka

Ankou je postava z legend Dolní Bretaně. Podle tamních legend vykonává člověk, který umře jako poslední během roku, službu jako Ankou, kterou má vykonávat další rok, náplní práce Ankoua je sklízení mrtvol. Ankou podle legend není jen jeden, je jich více, v každé farnosti prý slouží jeden. Ankou je popisován jako hubený mladík s širokým kloboukem kryjícím tvář, nebo jako kostra v rubáši. Říká se, že má povoz, na kterém převáží mrtvol, které sbírá a tento vůz táhne jeden nebo dva koně. V některých pověstech není sám, ale má pomocníky, pomáhající mu s jeho službou.⁸²

O Ankou můžeme zmínit pro příklad dvě pověsti vyprávěné právě v Bretani. Tou první je příběh o kováři, který pracoval dlouho do noci, i když po zaznění zvonů už pracovat neměl. Pak za ním přišel pán a prosil ho o malou práci, o zatlučení jednoho hřebíku do kosa, protože se kvedlala. Kovář to udělal a pak mu muž poradil, aby si nechal zavolat kněze, protože už pracovat nebude. Zahynul ráno. Kosa, kterou opravil, patřila Ankouovi.⁸³

Druhá pověst je o boháči, který uměl štědře rozdávat a na zabíjačku zval všechny z okolí, pozval i toho, kterého jen slyšel. Hostina byla bohatá a všichni byli spokojení. Jako poslední na ní přišel pán zahalený a jako poslední odcházel. Tehdy se zjevil jako smrt se svým vzezřením mrtvého a boháči řekl, že mu zbývá týden života a že mu to říká za jeho laskavost rovnou ostatním. Boháč tak stihl urovnat své záležitosti a umřel v míru.⁸⁴

Z těchto pověstí můžeme usuzovat, jestli se to dá, že Ankou jako symbol smrti symbolizuje jak její neústupnost, tak zároveň poctivost. Usuzuji, že zde je popsána jako divoká síla, která si pro každého přijde bez smlouvání, ale dobré stále může oplatit dobrým, ne prodloužením života, ale vědomím o tom, kdy skončí, když se jí kladou do cesty překážky,

⁸⁰ Srov. Eva Večerková, *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, Vyšehrad, Praha, 2015, str. 127 – 131.

⁸¹ Srov. Jiří Matějka, *O původu Slovanů*, wmmagazin [online]. 2011, [cit. 5/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.wmmagazin.cz/view.php?cisloclanku=2011010006>>.

⁸² Srov. Antone Le Branz, *Ankou – legenda o smrti v Dolní Bretani*, Dauphin, 1996, str. 63.

⁸³ Srov. tamtéž, str. 71–73.

⁸⁴ Srov. tamtéž, str. 73–77.

tak naopak život lidem může zkracovat,⁸⁵ jde pravděpodobně o skrytou myšlenku, že se smrtí se nemá žertovat. V první pověsti je zase připomínána nutnost dodržování tradičních zvyklostí, jejichž nedodržení může vyjít velmi drah.

Ankou je jednou z verzí zosobnění smrti jako kostry s kosou, která se objevuje na širším území. Jde o běžnou podobu smrti západního světa.⁸⁶ Rozhodně je nutné zmínit Dance macabre, tance smrti, běžné ve 14 – 18. Století ve Francii jako umělecké téma literární i obrazové.⁸⁷

Pro Českou republiku je z historie, ale uchovalo se dodnes, doložené lidové zpodobňování smrti. Morana je zpodobněním smrti, která se vynáší z vesnic, aby tam neumírali lidé. Tato smrtka je vytvořená ze dřev svázaných do kříže, Hlava byla z vycpaného pytle nebo hadrů, s namalovaným obličejem a hlavně s velkými zuby. Někdy měla na hlavě šátek, či věnec, jindy jí přidali vlasy. Oblékána pak bývá do bílého, protože bílý byl tradičně rubáš mrtvých,⁸⁸ A také do kroje, dle místních tradic. Na Brněnsku se údajně dávaly smrtkám náhrdelníky ze šnečích ulit.⁸⁹ Od této podoby smrti vzniklo pro smrtku pojmenování zubatá.⁹⁰

Opravdu, když se v našem prostředí řekne smrt, nebo přesněji zosobněná smrt, tak kostra s kosou je jednou z jejích nejčastějších podob, které přijdou na mysl.

2.3.4 Anděl smrti

Azrael, pro muslimy Azrá'íl, (jsou známá i další jména, např. Azriel) je jedním ze čtyř archandělů muslimského duchovního světa. Je tím, který dostal moc nad smrtí. Nutno říct, že Azrael se nevyskytuje v Koránu, Podle Wikipedie se ale zmínka o něm objevuje v Kabale, (což je židovská mystika) kde je strážcem skrytého vědění a cest mezi světy. Azrael jedná na podnět Boha, který mu dává vědět, kdy má kdo umřít, protože to nespadá do Azraelova vědění. Když člověk umírá, Azrael pak duši po smrti pomáhá, ale ne nevěřícím, pro ty je strašlivým a krutým. Muslimové jsou uloženi do obrovského hrobu, ze kterého vidí do ráje, nevěřící do úzkého hrobu, ze kterého shlížejí do pekla. A tak čekají, až nastane den vzkříšení a soudu. Podle jedné z legend konec světa nastane tím, že anděl smrti postupně zničí svět, pak i archanděly a nakonec zahyne i sám. Po vzkříšení a soudu pak bude zničena i smrt.⁹¹

---

⁸⁵ Srov. tamtéž, str. 78–79.

⁸⁶ Srov. Death (personification) [online]. last modified on 23 March 2017, [cit. 25/3/2017]. Dostupné na World Wide Web: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Death_\(personification\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Death_(personification))>.

⁸⁷ Srov. (bakalářská práce) Karolína Urbanová, *Tanec smrti a jeho reflexe ve výtvarném umění*, Uiverzita Karlova, Praha, 2013, kapitola 4.

⁸⁸ Tedy do něj byli mrtví zabaleni a v něm též pohřbeni.

⁸⁹ Srov. Eva Večerková, *Obyčjeje a slavnosti v české lidové kultuře*, Vyšehrad, Praha, 2015, str. 98 – 100.

⁹⁰ Zdroj: Wikipedie.

⁹¹ Srov. Helmut Werner, *Islámská kniha mrtvých*, kapitoly: 2, 3, 4, 14, 23.

Anděl smrti se také objevuje v židovském Midraši, kde není jmenován,⁹² ač někdy se objevují názory, že nad aspektem smrti vládne Gabriel.⁹³

Ale jinak je anděl smrti v judaismu i v islámu postavou málo významnou. Nejvíce je, alespoň podle výsledků vyhledávače Google se smrtí spojován Azrael. Ten je dnes přijímán nejen muslimy, tohoto anděla dnes vyznávají i někteří, kteří se hlásí k pohanství.⁹⁴ Jestli toto jméno pro anděla smrti přijali i křesťané, nedokážu posoudit, ale nenašla jsem nic, co by toto přijetí naznačovalo.

3 Smrt v pojetí dnešní společnosti

3.1 Svátky a tradice

Svátky i tradice jsou svého druhu rituálem. Svátky a tradice spojené se smrtí pak umožňují nejen uvědomění si smrti skrze to, jak je skrze ně reflektována, ale jsou také aktivní činností.

3.1.1 Velikonoce

V křesťanství jde o ústřední svátek, kdy se připomíná smrt a zmrtvýchvstání Ježíše. V jeho křesťanských kořenech jde o pokračovatele svátku Pesah, který je židovský. Od něj bylo také převzato také vypočítávání dnů, na které Velikonoce spadají, které se ale během času upravovalo a přizpůsobovalo změnám kalendáře. Dnes spadá Velikonoční neděle na první Neděli po úplňku po jarní rovnodennosti. Díky tomu se pohybuje v rozmezí 22. března až 25. dubna (výjimečně i 26. dubna).⁹⁵

Velikonoční dny se potom odvozují od této Neděle, kdy se slaví vzkříšení Krista. 14 dní před ní je Smrtná Neděle. Pojmenování Smrtná je odvozené, stejně jako ostatní názvy dní Velikonočních svátků, od zvyků, které se v těchto dnech dodržují. Smrtná neděle je čas dění dvou tradic. Jednou je vynášení smrtky/morány/zimy,⁹⁶ druhou je přinášení nového léta.⁹⁷

O vynášení smrti jsou zprávy už ze 14. Století, kdy tento rituál čelil nelibosti ze strany církve, mimo jiné i protože se ho účastnili i někteří duchovní.⁹⁸ Nicméně se držel, protože *strach z následků, kdyby se obyčej neprovedl, byl pravděpodobně větší, než strach z církevního zákazu.*⁹⁹ Obyčej byl nejen oslavou odchodu zimy, ale také měl odehnat smrt, aby ve vesnici neumírali lidé. Tento zvyk pochází sám o sobě pravděpodobně od slovanských národů a je pravděpodobně původně pohanský.¹⁰⁰ Morana, nebo jinak pojmenovaná postava

---

⁹² Srov. Midraš Tehilim - Žalm 11 [online]. 2011, [cit. 2/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://midrash.webnode.cz/texty/midras-tehilim/zalm-11/>>.

⁹³ Srov. Archanděl Gabriel [online]. [cit. 2/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://probud.se/index.php/archandle/774-archandl-gabriel>>.

⁹⁴ Srov. Raven Digitalis, *Goth – magická stránka temné kultury*, Volvox Globator, 2007, Kapitola 7. Na křídlech smrti.

⁹⁵ Srov. Alena Vondružková, *Český lidový a církevní rok*, Moba, Brno, 2015, str. 98.

⁹⁶ Má i další jména.

⁹⁷ Srov. Eva Večerková, *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, Vyšehrad, Praha, 2015, str. 93–4.

⁹⁸ Srov. tamtéž, str. 92.

⁹⁹ Tamtéž, str. 102.

¹⁰⁰ Srov. *Český lidový a církevní rok*, str. 109.

smrtky se vynesla z vesnice a buď se hodila do řeky, spálila nebo shodila ze srázu, házely se po ní kameny, byla mlácena. Záleží na tradicích jednotlivých vesnic.¹⁰¹

Dalším dnem Velikonoc spojeným se smrtí je Velký pátek. V Historii platilo mnoho zákazů, rozmanitých podle lokalit, spojených s Velkým pátkem, kterým si křesťané dodnes připomínají umučení a smrt Krista. Zatímco v některých lokalitách i v rozsahu Čech se v historii některé činnosti ve Velký Pátek nesměly dělat, jinde byl naopak velký pátek vnímán pro tyto činnosti jako velmi příznivý den. Údajně se v tento den otevírají skryté poklady, dokonce i hora Blaník se svými rytíři.¹⁰² Podle lidových vyprávění ale není radno se u pokladů zdržovat, protože kdo by tam zůstal poté, co kněží skončí čtení pašijí, zůstal by uvězněný na celý rok.¹⁰³

K tomuto dni tradičně patřilo omývání vodou v různých podobách, věřilo se, že voda je velmi očištná jak pro lidi, tak pro zvířata, když byla nabrána na specifickém místě. Prospěch byl také přisuzován rose na obilí, pokud ten den byla.¹⁰⁴

3.1.2 Podzimní svátky mrtvých

Dušičky, také zvané Svátek všech svatých¹⁰⁵ se slaví 1. Listopadu, Den před nimi je, v Evropě ne příliš uchycený, Halloween.

Halloween je zkrácení názvu All hallow's eve, a i když se do Evropy dostal z Ameriky, do Ameriky se dostal z Evropy, přesněji z Irska a má křesťanský původ, byť se nedá popřít, že na listopad byl křesťanský svátek mrtvých umístěn možná i proto, aby překryl pohanský nový rok Germánských kmenů, který byl taktéž spojený s mrtvými. Slaví se večer 31. Října, typické jsou převleky dětí do různých strašidelných masek, v našich končinách se ale neuchytila koleda spojená s tímto svátkem.¹⁰⁶

Dušičky se slaví 1. Listopadu (Můžeme k nim připočítat i 2. Listopad, který je Vzpomínkou na všechny zemřelé¹⁰⁷) Je to den, kdy se vzpomíná na mrtvé a zejména pak na ty, kteří jsou v očistci. Dělal se rituály, které měly duším z očistce alespoň na chvíli ulevit od utrpení, stejně jako byly zvyky, které měly jak pomáhat duším, tak zabránit tomu, aby netrpěly ještě víc, ale naopak aby nacházely úlevu. Duše údajně přicházely k lidem a prosily o přímluvu. Podle tradic se rozdávaly almužny chudým a dětem, kteří byli toho dne posli mrtvých a kdo těmto daroval, daroval mrtvým.¹⁰⁸

Katolíci věří, že ti, kteří zemřou, se nedostanou do nebe hned, ale že musí být nejdříve očištěni od svých hříchů. Tomuto procesu se říká „očistec“ a jeho řádnému průběhu, čili k očištění duše, jsou zapotřebí modlitby. Proto se v den Památky zesnulých přátelé a příbuzní modlí za duše svých blízkých. Vzhledem ke skutečnosti, že jen málo z nás, dosáhne za života dokonalosti, je toto „očišťení“ nezbytnou podmínka k tomu, aby se duše dostala do nebe.

---

¹⁰¹ Srov. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, str. 102.

¹⁰² Srov. *Český lidový a církevní rok*, str. 117.

¹⁰³ Srov. *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, str. 127.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, str. 127–131.

¹⁰⁵ A jinými názvy...

¹⁰⁶ Srov. *Český lidový a církevní rok*, str. 172–173.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, str. 172.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, str. 332–333.

Dušičky jsou tedy na rozdíl od svátku Všech svatých (1. listopadu) vzpomínkou na ty, kteří ještě nedosáhli věčné blaženosti.

Zvláštním se může zdát, že dnes v tomto čase běžné zdobení hrobů a rozsvěcování svíček na nich vzniká až v 19. Století.¹⁰⁹ Rozsvěcování svíček a výzdoba je dnes běžnou tradicí a svíčky i květiny dnes vidáme nejen na hřbitovech během dušiček, ale i na místech nehod, nebo na místech, kde se lidé schází k společnému truchlení, ať už se neštěstí stalo kdekoliv. Například se mnoho svíček a květin objevuje na mnoha náměstích mnohde po Evropě například po teroristických útocích muslimských extrémistů.

3.2 Sebevražda

S problematikou smrti úzce souvisí také problematika sebevraždy. Sebevražda je velice složité téma, u kterého nelze vytvořit univerzální teorii toho, co k ní vede, nebo kdo k ní je nejnáchylnější. Můžou zde být důvody finanční, reputační, otázka cti, společenské, zákonné, milostné, náboženské, i zcela nezjistitelné... nebo jakékoliv jiné, sebevraždu může podstoupit jedna osoba, pár, i celá velká skupina čítající stovky lidí. A zkazky o sebevraždách máme, co je naše dochovaná historie dlouhá.

Bohuslav Brouk si ve své knize *O pošetlosti života i smrti* všímá příčiny, která může ve spojení s mnoha důvody vést k sebevraždě. Ač jde o jeho osobní názor, pokládám ho za podnětný. Základní příčinou smrti sebevraždou dle něj je, ironicky, strach ze smrti. Jde ale o slovní spojení, za kterým se skrývá touha po životě, ale po blaženém životě, po spokojenosti, po lásce, po tom, co nás činí šťastnými. Když tyto představy, nebo lépe, potřeby, náš život nenaplnuje, může to dojít k tomu, že si člověk vezme život, buď z beznaděje na zlepšení, nebo z naděje, že po smrti bude lépe. Rozhodně to není všezahrnující teorie, ale je příkladem poměrně dobré úvahy nad touto problematikou.

Pro pochopení rozmanitosti sebevražd si uvedeme několik demonstrujících příkladů vytažených z knihy „*Dějiny sebevražd*“, které dávají poznat rozmanitost tohoto jevu v lidském chování, rozříděných dle příčin / důvodů, kvůli kterým k sebevraždě došlo. Svým způsobem je totiž sebevražda jevem, který může být občas velmi těžko podchyitelný, Vědci se snažili dle tisíců dopisů sebevrahů vytvořit nějakou univerzální podobu osobnosti „typického vraha“ ale tato snaha vyšla naprázdno pro obrovskou rozmanitost.¹¹⁰

Tato rozmanitost je skutečně obrovská. Sebevraždě podléhají lidé od dětství až po stáří. Malé děti ještě nemusí rozumět smrti a přece se jí mohou podat. Příkladem je např. zaznamenaný případ šestileté holčičky, která skočila pod vlak, protože se chtěla stát andělem, aby mohla bdít nad svou nemocnou matkou.¹¹¹ Děti začínají rozumět smrti podle Monestierových informací přibližně až od deseti let. Děti školou povinné si dnes také mohou občas sáhnout na život a důvody nemusí být pro ostatní nijak vážné. Příklady:¹¹² Holčička, která se nechce vrátit do školy, děti, co jsou šikanovány a příkladů bychom našli mnohem více.¹¹³ Stejně široká je škála sebevražd od těch nejbohatších až po ty nejchudší. Domnívám

---

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, str. 337.

¹¹⁰ Srov. Martin Monestier, *Dějiny sebevražd*, nakladatelství Dybbuk, 2003, str. 221.

¹¹¹ Srov. tamtéž, str. 192.

¹¹² Srov. tamtéž, str. 191–192.

¹¹³ Z hlavy mě napadá třeba pětka za písemku.

se, že jen těžko najdeme kategorii/třídu/skupinu lidí, které by se sebevražedná tendence vyhýbala na 100%.

3.2.1 Náboženské myšlení a mystika

Pohled na život a na smrt spolu vzájemně souvisí a sebevražda k tomuto vnímání také náleží, konkrétně k tomu, jaká smrt je ta dobrá. Důležitým aspektem může být i to, co přichází po smrti. To je faktor, který nelze podceňovat, protože jinak bude sebevraždu a smrt vůbec vidět ten, kdo věří, že po smrti nic není, než ten, kdo věří, že půjde do ráje, nebo na podobné místo, nebo do další inkarnace.

Vlivem médií si například vzala život dívka Elisabeth, která ten den koukala na televizi, kde se dozvěděla o blaženosti na onom světě. Ukázalo se, že se zabila, aby si ověřila, jestli tento svět existuje.¹¹⁴ Tenhle případ je vlastně případem zvědavosti, ověřování víry. A víra způsobující smrt lidí může být rozmanitá! Kanakům na Polynézii smrt moc nevádí, protože věří, že se stanou bohy a budou ovlivňovat svět živých.¹¹⁵ Jiné kmeny věří, že sebevražda je vždy dílem zlých duchů, kteří k sebevraždě zemřelého dohnali,¹¹⁶ ale ve skutečnosti tak ani nemusí být nazýváni. Někdy sebevrazi věří, že je volají do světa za smrtí předkové, nebo biblické postavy.¹¹⁷

Skutečně děsivá je v tomhle ohledu moc vůdců sekt, kteří mají lidi doslova závislé na nich. Sektě pravděpodobně patří rekord v kolektivní sebevraždě moderních dějin, kdy se v Guyaně zabilo přes 900 lidí sekty Američanů vedené Jimem Jonesem. Tento vůdce poté, co jejich uzavřenou komunitu navštívili člen kongresu a deset novinářů a některým se pokusilo utéct pokusu o vraždu, svolal své ovečky a začal se rozdávat otrávený nápoj s jedem. Lidé pili dobrovolně a napájeli i své děti a dokonce i domácí zvířata. Na koho se nedostaly kalíšky, pili i z rukou. Jen pár osob muselo být prý donuceno k pití jedu. Všichni věřili, že se zase setkají na onom světě.¹¹⁸

Ze sekt, které skončily sebevraždou, můžeme zmínit třeba Nebeskou bránu, sektu, která vedla své členy k „dosažení úrovně nad tou lidskou.“ Skončila v roce 1997, 39 sebevraždami.¹¹⁹ Nebo sektu Chrám Slunce, s 50 sebevraždami.¹²⁰

Bohužel ani křesťanství nemá v tomhle ohledu čistý štít. Ježíš je bezesporu velmi inspirativní postavou a existovaly sekty, jejichž členové doslova vyhledávali mučednickou smrt po vzoru Ježíše. Kdo je to mučedník? Jaroslav Němec ve své knize *Noví mučedníci* podává poměrně jasnou definici: Mučedník je ten, kdo zemře tělesnou smrtí, zabitý někým, jenž byl k tomuto činu pohnut nenávisťí vůči křesťanské víře, a musel to být člověk, který se této smrti podal dobrovolně, pokorně přijímal svůj osud a to z lásky ke své víře, tedy k Ježíši.

---

¹¹⁴ Srov. tamtéž, str. 179.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, str. 308.

¹¹⁶ Srov. tamtéž, str. 308.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, str. 179.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, str. 58–62.

¹¹⁹ Srov. dokumentární film BBC, *Heaven's gate*, Producent Rachel Coughlan.

¹²⁰ Srov. Martin Monestier, *Dějiny sebevražd*, str. 72.

Jednou takovou sektou vyhledávající mučednictví byli donatisté, kteří byli životem zhnuseni.¹²¹ Těmto sebevraždám se nešlo moc bránit, sebevraždě bible příliš nebránila. Jsou v ní i záznamy několika sebevražd, i skupinových.¹²²

V 6. Století se množství sebevražd mezi prostým lidem zmírnilo, protože koncily, např. ten v Troyes v r. 578¹²³ prohlašovaly sebevraždu za pakt s ďáblem a sebevrazi neměli žádný pohřeb. Zvláštní je, že se tyto touhy přesunuly mezi mnichy, částečně také protože lidé hledali spásu v mnišském životě a tam ji nenašli. Ale přes snahy se nedařilo sebevražedné tendence nikdy vymýtit. Sebevražedné aktivity křesťanů měly v 12. – 13. Století renesanci. Podle Bourquelota šlo o melancholii způsobenou monotónním životem mnichů.¹²⁴

Když už byla sebevražda zakázána církví, vynalézavost lidí si stejně našla „právní kličku“, jak odejít ze světa. Pan Huet byl ve Stockholmu svědkem případu, kdy muž zabil dítě, a pak u soudu vše dosvědčil se slovy, že život je pro něj jen bída, ale víra mu zakazovala zemřít vlastní rukou, tak došel k tomu, že smrt najde jen, když spáchá zločin, tak si našel dítě a podřezal ho. Cestou na popraviště si zpíval a smrt vítal s radostí.¹²⁵

Křesťanské úvahy o sebevraždě a mučednictví jsou spojené s případy sebevraždy popsanými ve Starém i v Novém zákoně a s jejich výklady. V Novém zákoně je zmíněn Jidáš, ve Starém zákoně jde o úmrtí Samsona, Abímeleka, Saula a jeho zbrojnoše a další. V bibli samotné negativní přístup k sebevraždě chybí.¹²⁶

U Jidáše jde o případ složitější vzhledem k jeho zradě Ježíše. V tomto případě se objevuje jak kladné, tak i záporné hodnocení jeho činu.¹²⁷

3.2.2 Stáří

Stáří, podzim života není jen poslední stádium života. Ve Francii,¹²⁸ když se tam lidé dožívali průměrně 40 let, tak si lidí vysokého věku velmi vážili. Dnes se stáří, i více než 75 let dožívá mnohem více lidí, tak jeho hodnota v očích lidí poklesla.¹²⁹ Kvantita je ale jen jedním z aspektů hodnoty věku. Dalšími je kulturní a náboženský aspekt a samozřejmě nesmíme zapomenout na aspekt individuality. Můžeme předpokládat, že během celé historie se objevovali lidé, kteří nesnesli představu na stáří a raději zemřeli, aby se této etapě života vyhnuli. I přes různé názory a filozofie páchali sebevraždu někteří Řekové i Římané starověku, ze strachu ze stáří a nemoci.¹³⁰ Dokonce můžeme uvažovat o ženě, která milovala svou krásu a jak stárla, tak se její krása ztrácela. Nakonec to nesnesla a podřezala se.¹³¹

---

¹²¹ Srov. tamtéž, str. 335.

¹²² Srov. tamtéž, str. 347.

¹²³ Srov. tamtéž, str. 337.

¹²⁴ Srov. tamtéž, str. 338.

¹²⁵ Srov. tamtéž, str. 340.

¹²⁶ Srov. Jindřich Šrajber, *Suicidum, sebeobětování, nebo mučednictví?*, Triton, Praha 2009.

¹²⁷ Srov. tamtéž, str. 114–117.

¹²⁸ a domnívám se, že i mnohde jinde.

¹²⁹ Srov. Martin Monestier, *Dějiny sebevražd*, str. 198.

¹³⁰ Srov. tamtéž, str. 195–196.

¹³¹ Srov. tamtéž, str. 196–197.

Ironií osudu je, že se sebevraždy mohou dopustit i ti, kterým stáří až tak nevádí, mají třeba i pevné zdraví a vysoký věk. Co vede je k sebevraždě? Ironií osudu právě to, že už žijí moc dlouho. Přestože zvířata může člověk „uspat“ injekcí, aby se netrápila, člověk musí vytrvat až do konce.¹³² Eutanazie je téma, které dnes rozděluje společnost. Martha Munzartová se mu věnuje do hloubky v knize Proč ne eutanazii aneb být či nebýt? A obhájí svou pozici proti eutanazii. Nutno uznat, že ne špatně, protože se zaměřuje jak na pacienta, který chce zemřít, tak na toho, kdo eutanazii provádí. Na druhou stranu se občas objeví někdo, kdo vidí v sebevraždách naději na možný zisk. Jistá obdoba „Smrtibudek“ ze seriálu Futurama, v realitě byla takovým pokusem Všeobecná agentura pro sebevraždy. Cílem bylo přivést do státní pokladny místo pouze ztráty za mrtvého také nějaký ten zisk od takové osoby.¹³³

3.3 Hledání nesmrtelnosti

Nesmrtelnost ducha, nesmrtelnost ve fyzickém těle. Obě jsou lákavé a někteří lidé i dnes, stejně jako v historii, hledají buď jednu, nebo druhou. Už jedno z nejstarších literárních děl, která se dochovala, Epos o Gilgamešovi, je zaměřené na hledání nesmrtelnosti a další a další se psaly a i dnes stále vznikají další. Nesmrtelnost je stále hledaná. Je až pozoruhodné sledovat, jak se lidská mysl k nesmrtelnosti upíná, tato touha se zdá být stará jako lidstvo a přece nebledne a stále se objevují lidé, kteří ji hledají, nebo dokonce věří, že znají způsob, jak jí dosáhnout a to v obou případech, nesmrtelnosti ducha, stejně jako těla.

Jak se to dá předpokládat, i zde existuje druhá strana, lidé, kteří se těší na smrt a to právě protože věří, že po smrti nebude nic, že úplně zaniknou a, když to řeknu svými slovy, jsou rádi za to, že smrtí vše končí.¹³⁴ Nelze říct, který přístup je lepší, důležité je, který je lepší pro člověka a jestli mu je k dobrému. Tedy jestli z něj dělá lepšího člověka.

Nesmrtelnosti se dá údajně dosáhnout mnoha způsoby. Některé jsou dosažitelné velmi snadno, u jiných úspěch prokázán není, nebo o něm není zpráv. Z těch běžně praktikovaných můžeme zmínit například děti, ve kterých přežívá něco z nás a je to předáváno dál. Dalším je přetrvání díla našich rukou, to, co vytvoříme má naději přetrvat velmi dlouho. To je například řešení, ke kterému dojde Gilgameš ve svém příběhu. Nemusíme tyto cesty vnímat jako cestu k nesmrtelnosti, ale dá se o nich takto smýšlet.

3.3.1 Nesmrtelnost těla

Snaha úplně se vyhnout smrti těla možná je podivná, ale můžeme si domyslet, že stále se rozvíjející medicína, která smrt oddaluje léčbou chorob, i těch, které byly dříve ohrožující život, k tomuto přístupu má rozhodně namířeno. Naše znalosti medicíny došly k tomu, že je otázkou, zda existuje přirozená smrt, protože smrt stářím je vždy způsobená tím, že už lékaři dále léčit nemohou.¹³⁵ Dalo by se tedy uvažovat, že teoreticky je cílem lékařství dosáhnout

---

¹³² Což je opravdu zajímavý kontrast – domácí mazlíček trpět nesmí, člověk musí.

¹³³ Srov. tamtéž, str. 243–244.

¹³⁴ Srov. John Gray, *Komise pro nesmrtelnost*, Dokořán a Agro, Praha, 2013, str. 202–208.

¹³⁵ Ať už selžou jejich prostředky, nebo si pacient nemůže léčbu dovolit, nebo dobrovolně, ať už lékař, nebo pacient se rozhodnout, že už se k další léčbě nebude přistupovat.

nesmrtelnosti.¹³⁶ Osobně se domnívám, že i když někteří si to myslet můžou, hlavní myšlenkou lékařství to není, tou je podle mne dát člověku co nejzdravější a nejhodnotnější život.

K lékařství má v tomto ohledu blízko také rozvoj technologií, výpočetní technika dává už dnes působivé možnosti a má vyhlídky na ještě víc. Už dnes lidé promýšlejí a představují si různé scénáře, kam tento rozvoj povede. Ať už vezmeme do rukou některý ze sci-fi románů, nebo film s touto tematikou, můžeme je brát za více, než jen zábavou, jsou osobitou verzí odpovědi na otázku co kdyby. Co kdyby lidé dokázali vytvořit umělou inteligenci? Krásně odpovídají na jednu stranu filmy Matrix a Terminátor, kde roboti převzou vládu a člověk je pro ně podřadný, na druhou stranu, snad ještě hodnotnější je film Umělá inteligence, kde lidé nakonec vymřou a přežijí jen roboti, kteří je zkoumají.

Tak se opět dostáváme k otázce lidské duše a opět k otázce, co to je a kde sídlí? Je měřitelná? Zajímavou vizi totiž vytvořil Američan Ray Kurzweil:

Vývoj technologií umožní lidem myslet chylem, postupně budou svá těla implantovat technologií a tak budou postupně zvyšovat svůj výkon v přemýšlení. Tím se vývoj člověka bude stále zrychlovat, za čas dokonce to, na co jsme potřebovali staletí, budou stačit minuty. Budou vyměňovat a vylepšovat všechny své orgány, až technologie v těle převáží nad biologickou složkou. Tehdy budou lidé již téměř nezranitelní, budou moci měnit tvar a vzhled podle přání. Lidská mysl se také změní a bude více žít ve virtuálním světě, kde bude možné mnohem více – bude možné změnit si podobu, nebo ji měnit druhým, člověk se tak dostane do utopie, kde bude vše, jak to chce. Nakonec tito nesmrtelní dle této vize ovládnou vesmír.¹³⁷

A právě tato vize potřebuje pro svou realizaci jeden předpoklad – duše musí být plně tělesná, aby bylo možné, až přijde čas, lidské vědomí přenést plně, nebo částečně na vymoženosti technologie, když to tak řeknu, převést ji jako program z jednoho počítače do druhého. Vystává zde též otázka, jestli život v počítačovém světě není spíše sebeklamem, nebo iluzí, protože ho lze chápat jako svět sice uvnitř našeho světa, ale zároveň jako svět sám o sobě, částečně nezávislý na tom našem.¹³⁸

Když odstoupíme od této vize budoucnosti a zachování ducha, pořád zbývá tělo, které lze i po smrti uchovávat. Stále je uchováváno například tělo Lenina, jednou z metod balzamování. V Americe se zase zkoumá kryogenika, uchovávání těl mražením. Sní se o tom, že se tělo zmrazí hned co nejrychleji po smrti, aby bylo uchováno na dobu, až bude lékařská věda schopná zmraženého jedince oživit a vyléčit. K jakému konci dospěje kryogenika, dnes nelze říct, to ukáže až budoucnost.¹³⁹

Jsou i takoví, kteří věří, že nesmrtelnosti lze dosáhnout bez těchto technických nebo jiných vědou vytvářených prostředků. Takoví lidé a skupiny hledají nesmrtelnost pomocí různých cvičení mysli a životosprávy. Například členové skupiny Ethenral Flame věří, že smrt

---

¹³⁶ Srov. Ted Harrison, *Druhá strana smrti*, Návrat domů, Příbram, 2000, str. 22.

¹³⁷ Srov. John Gray, *Komise pro nesmrtelnost*, Dokořán a Agro, Praha, 2013, str. 190–192.

¹³⁸ Příběh představující takový svět je např.: HSF klub, *Poselství píšťaly*, Epika, Jindřichův Hradec, 2013, povídka jménem Den jako všechny ostatní (Autor: Otakar Nechvátal).

¹³⁹ Srov. Ted Harrison, *Druhá strana smrti*, Návrat domů, Příbram, 2000, str. 23–24.

přichází, když nutkání zemřít převáží nad nutkáním žít. Když toto nutkání člověk ze sebe odstraní, tak podle nich neumře.¹⁴⁰

Jak už ale bylo zmíněno, zatím nebyl žádný návod potvrzen jako funkční, nebo se o tom informace mezi veřejnost nedostaly. A pokud nesmrtelní tělem existují, pak je to možná dobře, že se to nerozkřiklo, těžko posoudit, co by různí lidé udělali.

3.3.2 Nesmrtelnost ducha

Jinými slovy jde o víru, že po smrti existence člověka v nějaké formě pokračuje dál. Myšlenka nesmrtelnosti duše se ubírá dvěma cestami:

1. duše je nesmrtelná ze své přirozenosti,
2. duše své nesmrtelnosti musí dosáhnout.

Připustíme-li, že má člověk možnost dosáhnout nesmrtelnosti skrze duši, je nutné nalézt cestu k tomuto stavu. Zde přicházejí s řešením některé náboženské směry, jako například židovství a od něho rozvinuté křesťanství a islám. Tyto učí, že přežít smrt lze jen s pomocí Boha a poslušnosti vůči němu a jeho zákonům. Tato „cesta k nesmrtelnosti“ vyžaduje členství ve své náboženské skupině, podstoupení a dodržování rituálů. Také mimo jiné odevzdání se Bohu.

Další otázkou je, co s duší po smrti bude. Skončí hříšná v říši mrtvých, v podsvětí, v Hádu, Šeolu, Helu či v pekle? Je zajímavé, že popisy všech těchto míst jsou si v mnohém podobné. Utrpení, strasti a bolest jimi procházejí jako zlatá nit.

Stejnou podobnost lze najít i v popisech míst, která jsou připravena pro duše věrné, čisté a věřící. Vždy se jedná o říši blažených, kam mají lidé mít přístup za odměnu. Ať už je to nebe, rajská zahrada, brahman či nirvána.

Dalším společným rysem, a to u obou skupin je tvrzení, že se jedná o cestu jedním směrem, bez možnosti návratu.

O tom, zda se duše po smrti vydá cestou tou či onou rozhoduje nejčastěji soudce, nebo soudci, kteří posuzují člověka ve světle činů, které udělal za svého života. Poslední soud znají mimo jiných křesťané a muslimové, ať už hned po smrti, nebo jako jednu z událostí konce světa.

Ale není tomu tak všude. Např. podle mýtů severu Valkýry mezi Vikingy vybíraly padlé, které odváděly do Valhaly a pokud ne, odcházeli do Helu, nebyli souzeni.

Další častou teorií, která řeší osud duše po smrti je teorie převtělování. I v této teorii platí, že naše činy mají svůj vliv. A vše podmínky současného života jsou dědictvím našich skutků v životě předcházejícím. Pro buddhismus a jemu blízké směry je toto věčné opakování možné přerušit a dosáhnout nirvány, tzv. nejvyššího cíle lidské existence¹⁴¹ mimo existenci, bez nutnosti se znovu rodit a umírat, bez utrpení.

---

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, str. 138 – 9.

¹⁴¹ Je velmi těžké tento stav popsat, protože buddhistické školy tvoří rozmanitou škálu definic nirvány.

3.3.3 Statistiky porodnosti a úmrtnosti České Republiky

I když nevypovídají o jednotlivých osobách, mohou nám tyto statistiky ukázat zajímavé údaje o životaschopnosti našeho státu. To, jestli naše tradice, zvyky, přístupy a jiné věci zůstanou zachovány, závisí na tom, jestli je předáme dál někomu, kdo bude v naší cestě pokračovat. Ze statistik jsem pro tuto práci vybrala statistiky sledující nárůst počtu obyvatel a jejich věkové rozdělení, statistiky porodnosti a úmrtnosti. Všechny jsou z webových stránek Českého statistického úřadu.¹⁴²

Různé statistiky jsou veřejně dostupné pro různý rozsah let.

Hrubá míra přírůstku obyvatelstva

Tato statistika se počítá tak, že se vezme každých tisíc lidí v lednu jednoho roku a statistika udává, o kolik se tento počet změní do ledna následujícího roku. Záporné číslo je tedy úbytek, kladné znamená, že lidí přibylo.

Rok 2014

Česká Republika:	2,50
EU (28 zemí):	2,50 (odhad, ještě ne finální údaj)
(nejnižší) Kypr:	-12,90
(nejvyšší) Lucembursko:	23,90

Z dostupných statistik (roky 2003 - 2014) byl pro Českou Republiku nejnižší nárůst obyvatelstva v roce 2013, s přírůstkem -0,40 a nejvyšší v roce 2007 s přírůstkem 8,70.

Hrubá míra přirozeného přírůstku obyvatelstva

Tento údaj, pro zjednodušení a jasnou představu, nám říká, kolik z onoho přírůstku jsou narozené děti (ty které přežily, mrtvě narozené se nepočítají), ne v procentech, ale v osobách, stejně jako v předchozí statistice.

Rok 2014

Česká Republika:	0,40
EU (28 zemí):	0,40 (odhad, ještě ne finální údaj)
Kypr:	4,70
Lucembursko:	4,00

Když si malinko pohrajeme s čísly, tak vidíme, že na každých 25 lidí, co v Česku přibyli během roku 2014 v této statistice, byly 4 děti. Ostatní tedy přibyli jiným způsobem, předpokládám tedy, že jde o lidi, kteří přišli do země z jiných zemí. Stejně tak to, i když jde ještě o nefinální údaj, je s průměrem Evropské unie. I když v Kypru lidí ubylo, děti se tam stále rodí, v Lucembursku je vidět, že i když jich přibylo dost, počítám z těchto dvou statistik, že jen přibližně šestina z nich jsou narozené děti.

---

¹⁴² Databáze Eurostatu v českém překladu, [cit. 12/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <www.czso.cz>.

Tyto statistiky jsou taktéž dostupné pro roky 2003 až 2014. K roku 2013 byl tento údaj pro Českou Republiku na -0,20 a v roce 2007, tedy z dostupných let nejvyšší přírůstek, byl přirozený přírůstek 1,00.

Poměr věkových skupin obyvatel

Tento poměr se udává v procentech a počítá se pravděpodobně prostým sčítáním lidu. Dává představu o rozložení věkových skupin mezi lidmi. Když si vezmeme průměrných 100 lidí,¹⁴³ tak nám řekne, kolik z nich jsou lidé staří, kolik dospělí lidé reprodukčního a práceschopného věku a kolik děti.

Česká republika v roce 2014¹⁴⁴

0 – 14 let:	15%
15 – 24 let:	10,7%
25 – 49 let:	37,1%
50 – 64 let:	19,8%
65 – 79 let:	13,4%
80 a více let:	3,4%

Z těchto čísel tušíme, že cca čtvrtina obyvatel jsou děti a studenti, někteří u horní hranice tohoto věkového rozhraní už určitě pracující, mnozí pravděpodobně též mající rodinu. Dovolím si proto pomyslně odečíst cca 5 procent a máme 20. Pak nás určitě zajímají staří lidé. Podle statistik většina lidí od 65 let již není pracujících. Dohromady tak máme skoro 17% starých lidí. Statistika předpokládají, že poměr počtu těchto lidí bude značně stoupat; v roce 2080 mají odhad, že to bude více než polovina populace České republiky. Tento odhad je podle mého názoru příliš vysoký vzhledem k tomu, že se podmínky mohou za ty roky dost změnit. Pokud ale bude k tomuto jevu docházet, bude brzy starých lidí rozhodně více, než dětí. Aktuální situace je stále zvládnutelná, ale čas se nezastaví a těžko předpokládat další vývoj.

Statistiky porodnosti

Zde zahrnu dvě statistiky, průměrný počet dětí na jednu ženu a průměrný věk ženy při porodu, protože jsou zaměřené na společnou tematiku mateřství.

Průměrný počet dětí na 1 ženu (rok 2014): 1,53

I když je tento údaj jen trochu pod průměrem celoevropským, optimální není. Můj osobní odhad je, že ideálem by bylo něco kolem 2,1. To protože ne každé dítě přežije a muži rodit nemohou, proto je potřeba, aby na každou ženu připadly dvě děti, které se dožijí dospělosti a

---

¹⁴³ Lepší by možná bylo 1000, nebo větší číslo, abychom nemuseli řešit desetinná místa.

¹⁴⁴ Data jsou přibližná, proto dohromady nedávají 100%.

měly své vlastní děti. Pro rok 2014 je tato statistika mezi jednou až dvěma všude po Evropě, nad 2 děti statisticky vychází jen dvě země, Turecko (2,17) a Francie (2,01).

Průměrný věk ženy při porodu (rok 2014): 29,9

Tento průměrný věk se poměrně drží, ale během let se opravdu pohybuje směrem nahoru, tedy k ženám starším. Z toho se dá usoudit, že ženy mají důvody/problémy, nebo potřeby, které řeší předtím, než si pořídí dítě.

Naděje dožití narozených dětí (rok 2014)

Průměrný: 78,9

Muži: 75,8

Ženy: 82,0

Tento předpoklad počítá s aktuální měřenou mírou úmrtnosti a odhaduje, jakého věku se teoreticky může dožít člověk narozený v daném roce a předpokladu neměnnosti statistik úmrtnosti.

Ze statistik vidíme, že i přes všechny snahy o prodlužování věku česká populace pomalu stárne a že se tento fenomén nevyskytuje pouze v České Republice.

4 Závěr

Závěrem bych se ráda pokusila o krátkou souvislou rekapitulaci své práce. Co bylo obsahem reflexí?

V oblasti medicíny je definice smrti jasná. Čím je ale smrt pro člověka, jako takového, je velmi obtížné definovat, je těžké odpovědět na otázky, zda a co z člověka po smrti zbyde.

Jakékoliv snahy zkoumat, zda a co z člověka přežívá smrt, končí nejistými výsledky. Zážitky blízkosti smrti (NDE) lze chápat jako zvláštní druh zkušenosti. Údajně poskytují informace ze záhrobí, pro ty, kteří je prožívají, jde rozhodně o velmi silnou zkušenost, nelze je ale potvrdit. NDE jsou jevem podmíněným situací, lidé ale mají sami zájem na poznání světa záhrobí. To je zjevné nejen z toho, že každé náboženství má „svou teorii“ záhrobí, ale také z existence a praxe rituálů, které mají komunikaci s mrtvými umožnit.

S tím úzce souvisí mytologie, která je jedním ze zdrojů inspirace pro vytváření těchto rituálů. Mýtus je příběh, který se pokouší rozumět jevům ve světě, včetně smrti. V této práci jsou mytologické podoby smrti seřazené podle intenzity personalizace, od prostého neznáma, přes podsvětí a zvířecí symboliku až po plně zosobněnou personalizaci. Personifikace smrti dává možnost kontaktu se smrtí samotnou v tom smyslu, že člověk se obrací na konkrétní osobu. Tyto bytosti jsou pak v mýtickém chápání zpravidla spojené s přechodem člověka skrze smrt do toho, co je po ní.

Zvláštní mytologickou bytostí jsou v tomto ohledu upíři, živí mrtví, přiživující se na krvi živých. V pojetí mýtu tato bytost údajně žije v obou světech, světě živých i světě mrtvých. Vládci mrtvých pak jsou různí bohové pohanských pantheonů, někteří dobře známí, jiní dnes téměř zapomenutí. Mají své království, kam mrtví odcházejí, na čas, nebo napořád. I v mytologii jsou příběhy, kdy jsou jejich království navštívena živými, hledajícími kontakt s mrtvými, například v mytologii řecké.

Na rozdíl od těchto vládců mrtvých smrtka je ve svých příbězích pouhým vykonavatelem. Legendy o smrtce se jménem Ankou ukazují nebezpečnost této bytosti, obzvláště když si s ní lidé zahrávají.

Muslimskou podobou tohoto posla smrti je pak anděl smrti, jehož známost přesahuje mytologii islámu. S andělem smrti se též navazuje kontakt.

I když dnešní společnost nefunguje podle dávných mytologií, vytváří si i dnes nové mýty. Mytologie a její pojetí smrti má svůj vliv na společnost i na naše vlastní chápání smrti. Dobře je to vidět na svátcích a tradicích, obzvláště na jarním vynášení smrtky Morany, kdy lidé symbolicky vynášejí smrt pryč ze svých vesnic a měst. To se děje na jaře. Na podzim se potom slaví svátky k uctění a k pomoci mrtvým duším. Tyto zvyky stojí právě i dnes na mytologickém chápání smrti a posmrtného života.

Sebevražda s mytologií na první pohled mnoho společného nemá. Sebevražda sama je složitou záležitostí, může mít mnoho příčin a sebevražedné tendence se mohou objevit stejně tak u lidí mladých, jako u těch starých. Duchovní myšlení lze chápat jako jeden z podnětů k sebevraždě, obzvláště u známých případů kolektivních sebevražd náboženských skupin, kde sebevraždu podnítl jejich vůdce. Sebevraždy se též objevují v Bibli, kde mají i mytologický rozměr. Stejně tak je pro křesťanství zvláštní mučednictví, které je vyzdvihováno. Stárí je může být též podnětem k sebevražednému jednání, obzvláště strach z této etapy života.

Nejen strach ze stáří žene lidi k touze po nesmrtelnosti. Prodlužování života a konečné vítězství nad smrtí je cílem jak vědy, tak duchovních nauk. O nesmrtelnost těla se zajímá hlavně medicína a technologie. Lékařská věda dnes umožňuje život prodloužit díky léčení nemocí, které by jinak byly smrtelné. Tomu napomáhá i rozvoj technologií. Je možné dnes uchovávat mrtvá těla po velmi dlouhou dobu.

Nesmrtelnost mimo tělo, kdy tělo zemře, ale duch žije dál, je v mytologii známá. Takové nesmrtelnosti mohlo být dosahováno rituálně, nebo zasvěceními. V takovém světě se pak v každém případě něco po smrti děje, podle různých mýtů pak obvykle bývá duše souzena za skutky během života a rozhoduje se o jejím dalším osudu.

Domnívám se, že důsledek toho, jak přemýšlíme o životě a o smrti, je vidět ve statistice. Česká republika stárne a tento jev není unikátní. Děje se to i jinde ve světě.

Vidíme, že mytologie ovlivňovala dříve naše uvažování o smrti a ovlivňuje je i v dnešní společnosti. A ovlivňuje i naše jednání. Inspiruje ke hledání nesmrtelnosti ducha, stejně jako k hledání nesmrtelnosti těla. Tímto úsilím se zabývají nejen nábožensky založení lidé a filozofové, ale i vědci.

Domnívám se, že ve své práci jsem naplnila stanovený cíl, jímž byla reflexe smrti jako záhadného fenoménu. Snažila jsem se ukázat, že takové vnímání smrti nebylo jen záležitostí starých mytologií, nýbrž svým způsobem platí i pro současnou společnost. Svou práci chápu jako podnět, abychom se s danou otázkou nepřestávali vyrovnávat.

Literatura

- Štefan Jiří, Mach Jan. *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Grada, Praha, 2005, ISBN: 8024709317
- Anthony Peake (eds.), *hledání smyslu v zážitcích blízkosti smrti*, Stanislav Juhaňák – TRITON, 2012, ISBN 978-80-7387-597-8
- Ted Harrison, *Druhá strana smrti, Návrat domů*, Příbram, 2000, ISBN: 80-7255-035-7
- John Gray, *Komise pro nesmrtelnost*, Dokořán a Agro, Praha, 2013, ISBN 978-80-7363-530-5
- Michale Harner, *Cesta šamana*, DharmaGaia, 2010, ISBN: 9788086685816
- David Jan Novotný, *Úvahy o mýtu*, Karolinum, Praha – 2014, ISBN 987-80-246-2557-7
- Mírcea Eliade, *Mýtus a skutečnost*, Oikoymenth, Praha – 2011, ISBN: 978-80-7298-462-6
- Mírcea Eliade - *Mýty, sny a mystéria*, Editions Gallimard, 1998, Oikoymenth, 1998 ISBN 80-86005-63-1
- Giuseppe Maiello, *Vampyrismus v kulturních dějinách Evropy*, nakl. Lidové noviny, Praha, 2005, ISBN: 80-7106-724-5
- Luboš Antonín, *Bestiář*, nakl. Půdorys, Praha, 2003, SBN: 978-80-257-0347-2
- Montague Summers, *The Vampire, his kith and kin*, 1928
- Guus Houtzager, *Encyklopedie řecké mytologie*, Rebo productions, 2003, ISBN: 80-7234-287-8
- Jitka Vlčková, *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*, Libri, 1999, ISBN: 978-80-7277-539-2
- Michael Jordan, *Encyklopedie bohů*, Volvox globator, 1997, ISBN: 80-7207-087-8
- Martin Pitro a Petr Vokáč, *Bohové dávných slovanů*, ISV nakladatelství, Praha, 2002, ISBN: 80-85866-91-9
- Eva Večerková, *Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře*, Vyšehrad, Praha, 2015, ISBN: 978-80-7429-627-7
- Antone Le Branz, *Ankou – legenda o smrti v Dolní Bretani*, Dauphin, 1996, ISBN 80-86019-10-1
- Helmut Werner, *Islámská kniha mrtvých*, Pragma, 2003, ISBN: 80-7205-948-3
- Raven Digitalis, *Goth – magická stránka temné kultury*, Volvox Globator, 2007, ISBN: 978-80-7207-744-1
- Alena Vondružková, *Český lidový a církevní rok*, Moba, Brno, 2015, ISBN: 978-80-243-6761-3
- Martin Monestier, *Dějiny sebevražd*, nakladatelství Dybbuk, 2003, ISBN: 80-903001-8-9
- Jindřich Šrajfer, *Suicidum, sebeobětování, nebo mučednictví?*, Triton, Praha 2009, ISBN: 978-80-7387-291-5
- John Gray, *Komise pro nesmrtelnost*, Dokořán a Agro, Praha, 2013, ISBN: 978-80-7363-530-5
- Ted Harrison, *Druhá strana smrti, Návrat domů*, Příbram, 2000, ISBN: 80-7255-035-7
- Franz König, *lexikon náboženství*, Praha, 1994, ISBN: 80-85605-51-1

Použité webové stránky:

Příznaky, že vašemu mozku chybí kyslík [online]. 2013, [cit. 12/11/2015]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.rehabilitace.info/lidske-telo/priznaky-ze-vasemu-mozku-chybi-kyslik>>

Doc. MUDr. Ladislav Hess, DrSc., *Psychedelické účinky ketaminu* [online]. 2006, [cit. 8/1/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.remedia.cz/Okruhy-temat/Anesteziologie-a-intenzivni-pece/Psychedelicke-ucinky-ketaminu/8-R-ha.magarticle.aspx>>

Jiří Heřt, *Slovník esoteriky a pavěd - Ouija* [online]. 2008, [cit. 5/1/2017]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.sysifos.cz/index.php?id=slovník&act=zobrazit&idd=&pismeno=&vyraz=1207301076&heslo=Ouija>>

Jiří Heřt, *Slovník esoteriky a pavěd - Automatické psaní* [online]. 2007, [cit. 5/1/2017]. Dostupné na World Wide Web:

<<http://www.sysifos.cz/index.php?id=slovník&act=zobrazit&idd=&pismeno=&vyraz=1189075817&heslo=Automatick%E9%20psan%ED>>

Jan Jakub Šalomoun, *Drogy na duchovní cestě - Ano, či ne?* [online]. 2007, [cit. 7/1/2017]. Dostupné na World Wide Web: <<http://zivotni-energie.cz/drogy-na-duchovni-ceste-ano-ci-ne.html>>

Setkání ve snu [online]. 2015, [cit. 7/1/2017] Dostupné na World Wide Web: <<http://www.spirit.cz/index.php/component/content/article?id=1041:setkani-ve-snu>>

Jaroslav Špaček, *Čelákovičtí upíři* [online]. [cit. 12/2/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.muzeum-celakovice.com/cs/odborna-cinnost/odborne-prispevky/celakovicti-upiri.html>>

Montague Summers, *THE VAMPIRE - HIS KITH AND KIN* [online]. 1928, [cit. 15/11/2015]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.sacred-texts.com/goth/vkk/>>

Jiří Matějka, *O původu Slovanů*, wmmagazin [online]. 2011, [cit. 5/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.wmmagazin.cz/view.php?cisloclanku=2011010006>>

Death (personification) [online]. last modified on 23 March 2017, [cit. 25/3/2017]. Dostupné na World Wide Web: <[https://en.wikipedia.org/wiki/Death_\(personification\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Death_(personification))>

Midraš Tehilim - Žalm 11 [online]. 2011, [cit. 2/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://midrash.webnode.cz/texty/midras-tehilim/zalm-11-/>>

Archanděl Gabriel [online]. [cit. 2/3/2016]. Dostupné na World Wide Web: <<http://probud.se/index.php/archandle/774-archandl-gabriel>>

Příloha 1: Vtipy o smrti

Humor má své meze v tom, kdy vtipy používáme, ne však ve škále vtipů, které lidé tvoří. Od těch nejcitlivějších až po černý humor se objevují vtipy snad na každé téma a smrt jako téma rozhodně není výjimkou. Zmiňme některé vtipy směřované na smrt.

Zazvoní smrtka u dveří a říká: „Dobrý den, provádíme odčítání lidu.“¹⁴⁵

Pacient zemřel a lékař takhle jemně oznamuje pozůstalé manželce tuto událost: „Vážená paní, mám pro vás dvě zprávy. Jednu dobrou a jednu špatnou. Nejdříve vám řeknu tu dobrou. Vysoké teploty vašeho manžela už klesly.“¹⁴⁶

Nejhorší obava vegetariána? Být pohřben v masovém hrobě.¹⁴⁷

Na hřbitově v Londýně lze spatřit nápis tohoto žertovného znění: Zde leží má manželka, zatímco já odpočívám doma v pokoji.¹⁴⁸

V Rusku vynalezli speciální pilulku, díky které může člověk mluvit s lidmi ještě pět hodin po smrti. Pořád ale zbývá vyřešit jeden problém: Mrtvý jim neodpovídá.

Příloha 2: Smrt v lidové mluvě

Někdy použité jako přirovnání, pro popis situace, nebo i názoru. Smrt člověka provází po celou historii a tak není divu, že ovlivnila i způsoby vyjadřování, tedy lidovou mluvu. Používá se například při projevech důrazných, kdy vyjadřujeme např. své pevné rozhodnutí, nebo neústupnost.

Prohlášení **jen přes mou mrtvolu**, je jedním z důrazných vyjádření neústupnosti. Když je něco **nadosmrti**, tak je to pro člověka minimálně vnímáno jako dlouhá doba. Proto se také na svatbách slibuje manželský slib, který trvá, **dokud nás smrt nerozdělí**. Takoví milenci mají samozřejmě mezi sebou **lásku až za hrob**. Únavu lze taky popsat tím, že se řekne **k smrti unavený**. O některých lidech můžeme říct, že **z nás vysávají život**, Někdy se dá zaslechnout i projev **raději zemřít než...**, nebo **to radši zemřu**. O někom, nebo i o něčem můžeme říct, že **z toho budeme mít smrt**, ať je to člověk, který nás štve, nebo vyčerpává, nemoc nebo jiná situace.

Máme také způsoby pro popis situace, kdy někdo umírá, stejně jako pro smrt samu. O umírajících se říká třeba, že **už počítá andělíčky**, **dochází mu pára**, nebo třeba **dává si šít dřevěný pyžamo**.

---

¹⁴⁵ Karel Strouha, *Špalíček dobrých českých vtipů II*, Levné knihy Kma, Brno, 2006, str. 346

¹⁴⁶ Tamtéž, str. 144

¹⁴⁷ Miroslav Síg, *Co víme o smrti*, Epoque, Praha, 2006, str. 307

¹⁴⁸ Tamtéž, str. 307

Sám výraz umřít má také mnoho lidovějších opisů, třeba **zaklepat bačkorami, jít pod kytky, ztuhnout, odejít do věčných lovišť, odstěhovat se na Olšany**, a mnoho dalšího...

Příloha 3: Smrt ve filmech a počítačových hrách

Obojí je mnohem více, než jen zábavou a trávením volného času. Už Aristoteles popisoval efekt očisty duše, zvaný katarze, vyvolávaný vcítěním se do postav a prožívání příběhu s nimi. Efekty mohou být mimořádné, srovnatelné s efekty čtení bible. Abych byla konkrétnější, už četba bible může v člověku inspirovat fascinaci a dovést ho na cestu křesťana. Na rozdíl od autorů bible, George Lucas asi nepředvídal, že se z jeho Jediů stane vzor pro lidi reálně žijící. (v Čechách například Společenství cesty Síly) A ačkoliv je ve filmech a ve hrách dnes mnoho násilí,¹⁴⁹ stále mohou být zdrojem myšlenek a dokonce i vzorů, které můžeme následovat.

Thomas Carlyle píše, že v minulosti byli mezi pohany obdivováni hrdinové a tyto časy jsou nyní pryč. Je škoda, že se nemohl dožít Comic conu, podle mě by pak zjistil, že se spletl... Osobně si myslím, že obdivováni byli i král Artuš, stejně tak i křesťanští mučedníci, i sám Ježíš byl pro mnohé obdivovaným hrdinou, jen ne stejného typu jako bojovníci typu Thór. A abych se vrátila ke Comic conu, tak tam můžeme vidět mnoho lidí, jak se oblékají za své hrdiny, kteří neexistují, ale přece je o nich spousta příběhů, hrdiny komiksů, jako DC nebo Marvel comix. Za pozornost stojí, že pohanští bohové se takto vrátili do povědomí mladých lidí.

Dovolím si o nich na chvíli mluvit jako o živých a reálných bytostech: Na stránkách komiksů i v seriálech¹⁵⁰ můžeme vidět po světě dnešních dnů chodit Tóra a Lokiho, z legend a mýtů se též vrací hrabě Drákula, o kterém se snad ani nepřestávají točit filmy, ve hrách série Warcraft¹⁵¹ můžeme dokonce mytologických bytostí potkat hodně a s některými i bojovat. Jen namátkou mezi nimi je Cernuros, keltský bůh lesa, který tam nosí jméno Cenarius, Elune, bohyně měsíce odvozená od Luny, na mrazivých lokacích často narazíte na Yettiho, na temných místech se ukrývají démoni. A draci, ti se objevují v mnoha hrách i filmech.

A o smrti to platí též. Její personifikace, zvláště ta v podobě kostry s kosou se ve hrách i filmech objevuje. Z filmů zmíníme například Dařbuján a Pandrhola, ze zahraničních Seznamte se, Joe Black, The seven seals, Monty Pythons': The meaning of life. Z her se smrt objevuje ve většině her série Castlevania, ve hrách Darksiders, (v prvním díle je Azrael, v druhém je Smrt jako jezdec apokalypsy)

Také musíme, když už jde o hry a filmy, zmínit nemrtvé. Ať už jako kostry, zombie, na kterých hnije maso, nebo jako duchy a přízraky, nemrtví mají též své místo ve fantazii her a filmů. Nejsou nutně v každé hře a filmu, kde je smrt, ale mohou se objevit společně. Nemrtví mají např. významnou roli ve hře Left 4 death, jsou hratelnou rasou v sérii her Heroes of Might and Magic, a v mnoha a mnoha dalších. Samozřejmě mezi nemrtvé patří upíři, a proto můžeme všechny upíří filmy a seriály sem zahrnout. Také film Já legenda by se sem dal zahrnout, ač tam jde spíše o lidi zmutované virem. Nebo z českého prostředí Choking Hazard.

¹⁴⁹ Těžko spočítat, kolik nepřátel člověk zabije při hraní akčních her, to už dávno nespočítám ani u sebe.

¹⁵⁰ Například Avengers Assemble

¹⁵¹ Obzvláště v té online MMO RPG, World of Warcraft

Ať už jako jen zdroj fascinace a zábavy, nebo jako poučení, mytologické postavy nám stále mají co nabídnout, jinak bychom s nimi netrávili, obzvláště někteří, tolik času. Osobně věřím, že kdyby ze světa mýty zmizely, byl by o mnoho chudší a to platí i v případě postav, které náleží do „říše smrti a mrtvých.“ Minimálně se tak můžeme podívat na to, jak si dnes smrt a její zosobnění představujeme, jaké nové podoby, které smrti lidé dávají, nás fascinují, přitahují a které nás odpuzují a děsí. Jinými slovy můžeme dál pokračovat v tvorbě mýtů, protože v mytologii se ukazují ideály naší společnosti, sny o tom, jací jsme a jací bychom chtěli být.¹⁵² (např. mocní, nesmrtelní, silní, moudří, bojovní, atd.)

---

¹⁵² Srov. Jaroslav polák, *Nin tsun do combat – Bojové techniky s tyčí a mečem*, Naše vojsko, Praha, 2005, str. 84–6